

Success and Failure in Foreign Policy: Narrative Analysis of JCPOA

Heidarali Masoudi¹, Masoud Hamiani²

DOI: [10.48308/piaj.2024.235712.1538](https://doi.org/10.48308/piaj.2024.235712.1538) Received: 2024/5/15 Accepted: 2024/8/31

Original Article

Extended Abstract

Introduction: Foreign policy, like any social construct, is subject to evaluation. One method of assessing foreign policy is analyzing its success or failure in achieving intended objectives. However, a challenging aspect is the lack of a shared understanding of what constitutes success or failure in foreign policy, as individuals within different perceptual frameworks present varied narratives of foreign policy outcomes. Despite several years since the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) was concluded, debate persists in Iran regarding whether this agreement represents a failure in Iran's foreign policy that should be prevented from recurring, or conversely, a successful example of foreign policy that should be revived. Accordingly, the main question of the article is: what are the different narratives about the JCPOA as a pivotal moment in Iran's foreign policy, and what elements constitute these narratives.

Methods: Initially, a qualitative analysis of texts, including official and semi-official statements about the JCPOA, revealed three distinct narratives: Success, Failure, and Intermediate narrative. Subsequently, the structural elements of these narratives—setting of the story, characterization, and emplotment—were analyzed using Oppermann and Spencer's narrative analysis method. In this approach, setting of the story addresses the narrative context, including disputes over alternative decision-making options and interpretations of the decision-making environment. Characterization involves attributing labels, characteristics, and historical comparisons to decision-makers, linking them with well-known figures to either praise or criticize specific narratives. Emplotment examine

1 . Assistant Professor, International Relations, The Faculty of Economics and Political Science, Shahid Beheshti University, Tehran. Iran. H_masoudi@sbu.ac.ir

2 . Ph.D. Student, International Relations, The Faculty of Economics and Political Science, Shahid Beheshti University, Tehran. Iran. masoudhamiani@gmail.com

the process of events, including judgments about goal achievement, their consequences, and attribution of responsibility for these outcomes.

Results and Discussion: Proponents of the Success narrative portrayed the JCPOA as averting the threat of war and signaling Iran's return to the international community (setting of the story). They compared it to the nationalization of the oil industry and likened Mohammad Javad Zarif to Mohammad Mosaddegh and Amir Kabir, while depicting opponents as uneducated and unfamiliar with the modern world (characterization). They also narrated it as successful in achieving objectives, including the lifting of sanctions resolutions (emplotment). Advocates of the Failure narrative depicted the JCPOA as a tool for disarming and pressuring Iran, transformed into a second Treaty of Turkmenchay due to Mohammad Javad Zarif's naivety in exchanging immediate concessions for promised benefits, and approved by circumventing the Iran's Islamic Parliament (characterization). Consequently, the JCPOA was portrayed as violating the Supreme Leader's red lines and undermining national security, failing to achieve its primary goal of securing Iran's national interests (emplotment). Supporters of the Intermediate narrative initially portrayed the JCPOA as a win-win scenario but gradually developed a narrative, suggesting that Iran should have secured more concessions from the opposing side (setting of the story). This narrative was intermediate, meaning that it rejected both the comparison of the JCPOA to the Treaty of Turkmenchay and its characterization as a great conquest. It simultaneously praised the negotiators' efforts while criticizing some of their oversights (characterization). Prior to the U.S. withdrawal from the Deal, this narrative viewed the Deal as acceptable and valuable, benefits that were subsequently lost (emplotment).

Conclusion: Although the Success narrative initially prevailed over the Failure narrative by presenting a plausible story with appropriate discursive power and portraying the opposing narrative as lacking alternative initiative, the Failure narrative gradually gained ground. By leveraging its structural power and depicting the JCPOA as an incomplete and detrimental agreement, it aligned with the Intermediate narrative, ultimately marginalizing the Success narrative.

Keywords: Foreign Policy, JCPOA, Success Narrative, Failure Narrative, Intermediate Narrative.

Citation: Masoudi, Heidarali & Hamiani, Masoud. 2024. Success and Failure in Foreign Policy: Narrative Analysis of JCPOA, *Political and International Approaches*, Summer, Vol 16, No 2, PP 57-84.

شکست و موفقیت سیاست خارجی: روایت پژوهی برجام

حیدرعلی مسعودی^۱ و مسعود همیانی^۲

DOI: [10.48308/pijaj.2024.233351.1446](https://doi.org/10.48308/pijaj.2024.233351.1446)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۲/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۶/۱۰

مقاله پژوهشی

چکیده مبسوط

مقدمه و اهداف: سیاست خارجی مانند هر سازه اجتماعی دیگری قابل ارزیابی است. یکی از روش‌های ارزیابی سیاست خارجی، تحلیل شکست و موفقیت آن در رسیدن به اهداف است. اما نکته چالش برانگیز این است که درک مشترکی از معنای موفقیت یا شکست در این حوزه وجود ندارد، چرا که افراد در بسترهای ادراکی مختلف، روایت‌های متفاوتی از موفقیت یا شکست سیاست خارجی ارائه می‌کنند. علی‌رغم گذشت چندین سال از انعقاد برجام همچنان این بحث در ایران مطرح است که آیا این توافق، مصداق شکست در سیاست خارجی ایران است و نباید تکرار شود یا برعکس، نمونه موفقیت از سیاست خارجی است که باید برای احیای آن تلاش کرد. بر این اساس، سؤال اصلی مقاله این است که روایت‌های مختلف از برجام به عنوان یکی از نقاط عطف مهم سیاست خارجی ایران کدام‌ها هستند و از چه عناصر روایی تشکیل شده‌اند؟

روش‌ها: تحلیل کیفی متون شامل مواضع مقامات رسمی و نیمه‌رسمی ایران درباره برجام نشان می‌دهد که سه روایت موفقیت، شکست و روایت میانی درباره برجام وجود دارد. عناصر ساختاری این روایت‌ها یعنی نحوه صحنه‌آرایی، شخصیت‌پردازی و پیرنگ‌سازی بر اساس روش تحلیل روایت پرمن و اسپنسر مورد تحلیل قرار می‌گیرد. در این روش، صحنه‌آرایی به زمینه روایت می‌پردازد که شامل مناقشه بر سر گزینه‌های بدیل تصمیم‌گیری و تفاسیر از بستر تصمیم‌گیری برای درک صحنه است. شخصیت‌پردازی به معنای اطلاق برخی برچسب‌ها، ویژگی‌ها و قیاس‌های تاریخی به تصمیم‌گیران و پیوند زدن این افراد با شخصیت‌های شناخته شده در راستای تحسین و تقییح روایت‌های خاص است. پیرنگ‌سازی به معنای بررسی فرایند رویدادهاست که شامل قضاوت درباره دستیابی به اهداف، پیامدهای آنها و مشخص کردن مسئولیت این پیامدهاست.

۱. استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. [@masoudi_H](mailto:masoudi_H@sbu.ac.ir) sbu.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. [masoudhamiani@](mailto:masoudhamiani@gmail.com) gmail.com

یافته‌ها: طرفداران روایت موفقیت، برجام را برطرف کننده سایه جنگ از کشور و نشانه بازگشت ایران به جامعه بین‌المللی (صحنه‌آرایی)، آن را با ملی شدن صنعت نفت و محمد جواد ظریف را با محمد مصدق و امیرکبیر مقایسه می‌کنند و مخالفان را بی‌سواد و ناآشنا با جهان امروز می‌دانند (شخصیت‌پردازی). آنها به توفیق برجام در دستیابی به اهداف از جمله لغو قطعنامه‌های تحریمی شورای امنیت باور دارند (پیرنگ‌سازی). در مقابل، طرفداران روایت شکست، برجام را عامل خلع سلاح و ابزار فشار بر ایران می‌دانند که به خاطر ساده‌لوحی محمد جواد ظریف در اعطای امتیازات نقد و گرفتن امتیازات نسیه به قرارداد ترکمانچای دوم تبدیل شده و با دور زدن مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید (شخصیت‌پردازی). بنابراین برجام ناقض خطوط قرمز رهبری و ضد امنیت ملی روایت می‌شود که به هدف اصلی خود در تأمین منافع ملی ایران نرسید (پیرنگ‌سازی). طرفداران روایت میانه، اگرچه ابتدا برجام را به عنوان بازی برد-برد تصویر می‌کردند، اما به تدریج این خط روایی را پی گرفتند که ایران می‌بایست امتیازات بیشتری از طرف مقابل می‌گرفت (صحنه‌آرایی). این روایت به این معنا میانه است که هم قیاس برجام با قرارداد ترکمانچای را نفی می‌کند هم فتح الفتوح دانستن آنرا اشتباه می‌داند. همچنین به‌طور همزمان، تلاش‌های مذاکره‌کنندگان را تحسین می‌کند و برخی سهل‌انگاری‌های آنها را تقیح (شخصیت‌پردازی). این روایت، نتایج برجام تا قبل از خروج امریکا را قابل قبول و ارزشمند می‌داند؛ نتایجی که بعد از آن به کلی از بین رفت (پیرنگ‌سازی).

نتیجه‌گیری: اگرچه ابتدا روایت موفقیت توانست با ارائه داستانی معقول و قدرت گفتمانی مناسب در مناظرات برجامی، بر روایت شکست غلبه کند و روایت مقابل را فاقد ابتکار جایگزین نشان دهد، به تدریج روایت شکست با تکیه بر قدرت ساختاری خود توانست با بازنمایی برجام به عنوان قراردادی ناقص و خسارت‌بار، روایت میانه را با خود همراه کند و در نتیجه، روایت موفقیت را به حاشیه براند.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، برجام، روایت موفقیت، روایت شکست، روایت میانه.

استناددهی: مسعودی، حیدرعلی و همیانی، مسعود. ۱۴۰۳. شکست و موفقیت سیاست خارجی: روایت پژوهی برجام، رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، تابستان، سال ۱۶، شماره ۲، ۵۷-۸۴.

۱. مقدمه

شیوه‌های مختلفی برای ارزیابی سیاست خارجی کشورها وجود دارد. یکی از این شیوه‌ها، تحلیل عوامل و شرایط شکست و موفقیت سیاست خارجی در برهه‌های سرنوشت‌ساز و تعیین‌کننده کشورهاست. بنابراین تشخیص عوامل و شرایط موفقیت یا شکست سیاست خارجی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های دولت‌ها محسوب می‌شود، چرا که دستیابی به اهداف سیاست خارجی، عامل مهمی در تعیین اعتبار و موفقیت دولت در عرصه بین‌المللی است. بسیاری از محققان سیاست خارجی این سوال را مطرح می‌کنند که چگونه می‌توان اقدامات در حوزه سیاست خارجی را موفق یا شکست‌خورده دانست؟ پاسخ به این سوال ساده نیست، زیرا درک مشترکی از معنای موفقیت یا شکست سیاست خارجی وجود ندارد.

در حالی که نظریه‌های کلان روابط بین‌الملل برای تحلیل و ارزیابی موفقیت و شکست سیاست خارجی چندان کارآمد نیستند، نظریات خرد سیاست خارجی سعی کرده‌اند که به ارزیابی موفقیت و شکست یک رفتار سیاست خارجی پردازند. به‌طور مثال، برخی مانند بالدوین معتقدند سیاست خارجی عموماً رفتاری هدفمند برای رسیدن به نتایج مطلوب با کمترین هزینه است (Baldwin, 2008: 171). با این حال، مسئله این است که افراد در بسترهای فکری و روایی متفاوت، ارزیابی‌های متفاوتی از میزان موفقیت یا شکست سیاست خارجی دارند. این مسئله محققان را بر آن می‌دارد که شیوه‌هایی را برای بررسی چگونگی تأثیرگذاری بازنمایی‌ها بر ارزیابی سیاست خارجی پیدا کنند. تحلیل روایت یکی از این شیوه‌ها برای واکاوی بستر روایی‌ای است که مبنای قضاوت نخبگان و به تبع آن عامه مردم درباره سیاست خارجی و نتایج آن قرار می‌گیرد. در این پژوهش، ما از روش تحلیل روایت برای بازنمایی توافق هسته‌ای برجام و قضاوت‌ها درباره موفقیت و شکست آن استفاده می‌کنیم.

برجام یکی از دامنه‌دارترین موضوعات چالش‌برانگیز در میان نخبگان سیاسی ایران در دهه اخیر بوده است، به‌گونه‌ای که نخبگان از طیف‌های سیاسی مختلف بر اساس مشی و گفتمان سیاسی خود درباره شکست و موفقیت آن اظهارنظرهای متعدد و غالباً متناقضی داشته‌اند. به عنوان نمونه، از یک طرف، طرفداران برجام مانند حسن روحانی آن را «آفتاب تابان» (روحانی، ۱۳۹۴ الف)، محمد جواد ظریف «ضرورتی تاریخی» (ظریف، ۱۳۹۵) و مسعود پزشکیان «فتح‌الفتوح» (پزشکیان، ۱۳۹۴) می‌دانند و آنرا تحسین می‌کنند. از طرف دیگر، مخالفان برجام مانند سعید جلیلی آن را «قرارداد ضعیف» (جلیلی، ۱۳۹۳) و غلامعلی حداد عادل آن را «ترکمانچای» (حداد عادل، ۱۴۰۱) می‌دانند و کمر به تقبیح آن بسته‌اند.

تأثیرگذاری مبحث برجام بر سپهر سیاسی ایران تا حدی بوده است که مرزبندی‌های سیاسی و گفتمانی در چندین انتخابات ریاست جمهوری اخیر ایران به شدت تحت تأثیر این مقوله مرکزی قرار داشته است. جدیدترین شاهد این ادعا، برجسته بودن موضوع مذاکرات احیای برجام در مناظرات انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۴۰۳ به خصوص میان دو نامزد راه‌یافته به دور دوم انتخابات یعنی سعید جلیلی به عنوان طرفدار خنثی‌سازی تحریم‌ها و مسعود پزشکیان به عنوان طرفدار رفع تحریم‌ها بوده است.

با وجود گذشت نزدیک به یک دهه از شکل‌گیری برجام، همچنان روایت‌های متفاوت و حتی متناقضی از آن در فضای نخبگانی کشور وجود دارد و در عین حال، مطالعه علمی جدی درباره روایت‌های

متکثر پیرامون یکی از چالش برانگیزترین موضوعات سیاست خارجی در دوران حیات جمهوری اسلامی ایران انجام نشده است. بر این اساس، سؤال اصلی مقاله این است که روایت‌های مختلف از برجام به عنوان یکی از نقاط عطف مهم سیاست خارجی ایران کدام‌ها هستند و از چه عناصر روایی تشکیل شده‌اند؟ پرداختن به موضوع این پژوهش از چند جهت همچنان ضرورت دارد: اولاً رفع تحریم‌ها از طریق احیای برجام یکی از شعارهای انتخاباتی مسعود پزشکیان رئیس دولت چهاردهم است و دستاوردسازی در این حوزه، مستلزم تجربه‌اندوزی از مذاکرات قبلی و آگاهی دقیق از پیچ و خم‌های روایی بازنمایی کننده آن در داخل کشور است. ثانیاً این مقاله برای اولین بار مسئله موفقیت یا شکست برجام را به شکل علمی و غیرشعاری مورد بررسی قرار می‌دهد. نهایتاً تحلیل روایت معمولاً در حوزه‌های رسانه‌ای و جامعه‌شناسی کاربرد دارد و استفاده از آن برای تحلیل سیاست خارجی می‌تواند زمینه پژوهشی جدیدی را در این حوزه بگشاید.

۲. پیشینه پژوهش

می‌توان پیشینه پژوهش را به دو دسته آثار غیرروایت‌محور و روایت‌محور در حوزه تحلیل سیاست خارجی تفکیک کرد. در آثار غیرروایت‌محور عمدتاً از روش‌های تحلیل کیفی متن و تحلیل گفتمان برای بررسی دیدگاه‌های متفاوت در حوزه سیاست خارجی ایران استفاده شده است. به عنوان نمونه می‌توان کتاب **جامعه‌شناسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در چارچوب برنامه و دیپلماسی هسته‌ای** به قلم رضا ذبیحی (۱۴۰۰) اشاره کرد که از مدل تلفیقی شامل سه روش تحلیل محتوا، روند طولی و فرایند واکاوی به بررسی دیپلماسی هسته‌ای ایران می‌پردازد. نویسنده اجماع داخلی حاصل شده در سال ۱۳۹۲ را یکی از عوامل تعیین کننده در دستیابی به توافق برجام می‌داند (ذبیحی، ۱۴۰۰: ۴۳۶). اگرچه می‌توان از شکل‌گیری نوعی اجماع نسبی ساختاری برای رسیدن به برجام سخن گفت، اما نمی‌توان انکار کرد که این اجماع نسبی ساختاری بر بستر منازعه‌خیزی از روایت‌های متفاوت و حتی متضاد درباره ضرورت / عدم تعامل با غرب بر سر برنامه هسته‌ای استوار بود. اثر مهم دیگر در تحلیل برجام با استفاده از روش تحلیل سیاست خارجی، کتاب **گفتمان‌های هسته‌ای در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران** نوشته سید جلال دهقانی فیروزآبادی و مهدی عطائی است. در این پژوهش، نویسندگان از نظریه گفتمان لا کلا و موف به عنوان چارچوب نظری استفاده می‌کنند و دو نوع گفتمان تقابلی گرایي و تعامل‌گرایی را در عرصه سیاست خارجی ایران شناسایی کرده‌اند (دهقانی فیروزآبادی و عطائی، ۱۳۹۵: ۲۴۷).

دسته دوم، آثار روایت‌محور در تحلیل سیاست خارجی هستند. به عنوان نمونه حاجی‌پور ساردویی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان **بازنمایی موفقیت یا شکست قرارداد هسته‌ای ایران در رسانه‌های امریکایی و انگلیسی؛ تحلیل روایتی** با استفاده از روش تحلیل روایت به بررسی رقابت گفتمانی پیرامون برجام در رسانه‌های امریکایی و انگلیسی می‌پردازد (حاجی‌پور ساردویی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۶۰) و لذا به جدال گفتمانی روایت‌های برجامی در ایران نمی‌پردازد.

تحلیل روایت یکی از شیوه‌های تحلیلی رایج پژوهشگران انگلیسی‌زبان برای واکاوی موضوعات سیاست خارجی است. از جمله بنایی و همکاران در کتاب مهم **جمهوری‌های اسطوره: روایت‌های ملی و منازعه ایران و آمریکا** (Banai et. Al. 2022) به بررسی روایت‌های ملی گرایانه ایران و آمریکا به عنوان عامل موثر در ایجاد و تشدید منازعه بین دو کشور پرداخته‌اند. به نظر آنها حتی در دوران چندصدایی رسانه‌ای جدید در عرصه بین‌المللی، باز هم روایت‌سازی‌های ملی گرایانه کشورها از جایگاه خود، نقش تعیین‌کننده‌ای در تصمیم‌گیری‌های بین‌المللی کشورها بازی می‌کند (Banai et. Al. 2022: 35). با اینکه در لایه تحلیلی اول، روایت‌های ملی گرایانه را می‌توان سازه‌های معنایی و هویتی دانست، اما در لایه تحلیلی دوم باید هدف اصلی آنها سیاسی و در راستای مشروعیت‌بخشی به جهت‌گیری نخبگان حاکم تلقی کرد. ادعای نویسندگان کتاب مذکور بر این نظرند که دو شاخه هویت ایرانی یعنی تمدن ایرانی و فرهنگ اسلام شیعی از یک طرف، و استثناگرایی امریکا در قالب فرهنگ دموکراتیک و لیبرالیسم بین‌المللی از طرف دیگر، عامل اصلی سازنده روایت‌های منازعه‌آمیز در بستر روابط ایران و آمریکا به شمار می‌آیند (Banai et. Al., 2022: 44 and 58).

در کتابی دیگر با عنوان **روایت‌های مداخله: افغانستان، ایالات متحده و جنگ جهانی بر ضد تروریسم**، بوز به بررسی روایت‌های متناقض و رقیب در مورد مداخله آمریکا در افغانستان می‌پردازد. این چهار روایت عبارتند از روایت عقب‌نشینی زودهنگام که افغان‌ها را جنگجویان شجاع ضدکمونیستی نشان می‌دهد که از پیامدهای عقب‌نشینی امریکا از منطقه پس از پایان جنگ سرد متضرر شدند. روایت سرمایه‌داری نجات‌بخش که زنان افغان را قربانیانی تصویر می‌کند که می‌توانند از طریق سرمایه‌داری توانمند شوند؛ روایت نجات سگ‌ها که افغان‌ها را سگ‌های ولگرد یا تماشاگران بی‌گناهی تصویر می‌کند که نیازمند کمک سربازان امریکایی هستند و نهایتاً روایت قصاص - عدالت که افغانها را تروریست‌هایی معرفی می‌کند که به خاطر حملات تروریستی یازده سپتامبر مستحق مجازات هستند. نویسنده این کتاب اذعان دارد که این روایت‌ها همان «سلاح‌های نرمی» هستند که سویه‌های امپراتوری‌مآبانه و ایدئولوژیک سیاست خارجی امریکا را توجیه می‌کنند (Bose, 2020: 2).

مقاله **روایت موفقیت و شکست: مناظرات کنگره درباره توافق هسته‌ای ایران**^۱ نوشته کای اوپرمَن^۲ و الکساندر اسپنسر^۳، روش تحلیل روایت را برای بررسی نزاع گفتمانی بر سر توافق هسته‌ای ایران (Oppermann & Spencer, 2018) در ایالات متحده به کار می‌گیرد و به‌طور خاص، منازعه گفتمانی میان روایت‌های موفقیت و شکست سیاست خارجی امریکا درباره توافق هسته‌ای ایران را در کنگره بررسی می‌کند. با الهام از روش تحلیل روایتِ اوپرمَن و اسپنسر، ما در پژوهش خود تلاش خواهیم کرد که روایت موفقیت، روایت شکست و روایت میانه از برجام را در سیاست خارجی ایران تحلیل نماییم.

در مجموع به نظر می‌رسد که وجه غالب پژوهش‌های سیاست خارجی در ایران، متأثر از جریان‌های نظری کلان روابط بین‌الملل هستند و به رویکردهای نظری میانی که در برگزیده روایت‌هاست چندان

1. Narrating success and failure: Congressional debates on the 'Iran nuclear deal'

2. Kai Oppermann

3. Alexander Spencer

توجه نشده است. برخی آثار دیگر نیز از منظر سازه‌های مفهومی کلان مانند گفتمان‌ها به موضوعات سیاست خارجی ایران نگاه کرده‌اند و سازه‌های سطح میانی مانند روایت‌ها را مورد غفلت قرار داده‌اند. بر این اساس، هدف مقاله پر کردن این خلأ در پرداختن به سازه‌های روایی در حوزه سیاست خارجی است.

۳. چارچوب مفهومی: کاربست روایت در سیاست خارجی

در یک تعریف کلی، روایت را می‌توان زنجیره به‌هم پیوسته‌ای از بازنمایی‌های گزینش شده از واقعیت حول یک کلیت منسجم دانست. در واقع، روایت نوعی گفتمان با نظم متوالی مشخص است که رویدادها را به شیوه‌ای معنادار به یکدیگر مرتبط می‌کند و بنابراین بینش‌هایی درباره جهان و تجربیات مردم از آن پدید می‌آورد. به این جهت می‌توان روایت را بخشی از گفتمان‌ها درباره یک موضوع دانست. ویژگی اصلی روایت، ساختار داستان‌سرایی نسبتاً منسجم آن است که معمولاً به ارزیابی وضع موجود و ارائه توصیه‌هایی برای آینده ختم می‌شود (Hagström and Gustafsson, 2019: 390).

به طور خاص بسیاری از محققان نواندیش روابط بین‌الملل و سیاست خارجی، روایت‌ها را وارد دستگاه نظری خود کرده‌اند و آنها را در مقامی فراتر از روش‌شناسی صرف نشانده‌اند. به عنوان نمونه، سدریو از «نظریه روایی» صحبت می‌کند که محصول «چرخش زبانی» در روابط بین‌الملل یعنی توجه به نقش زبان در ساختن فهم ما از عرصه بین‌المللی است (Sadriu, 2021: 6-8). بی‌جهت نیست که محققان سازه‌انگار در دهه‌های اخیر تحلیل روایت را برای بررسی ابعاد معنایی روابط بین‌الملل از طریق برقراری پیوند میان فهم تاریخی و تبیین علمی مسائل بین‌المللی استفاده کرده‌اند (Suganami, 2008: 346; Steele et. Al 2020: chp 5). اگرچه برخی از نظریه‌پردازان سازه‌انگار مانند فردریش کراتوچویل به انتقاد از تکیه صرف بر روایت‌ها به عنوان تنها منبع شناخت پرداخته‌اند (Kratochwil, 2021: 71)، اما بسیاری از محققان سیاست خارجی از روایت برای بررسی نقش رهبران بزرگ مانند بیسمارک، ویلسون، هیتلر، چرچیل، گاندی و غیره در ساختن روابط بین‌الملل کنونی، بررسی رویکردهای بدیل از نقش‌های پنهان زنان در عرصه بین‌المللی (Klotz an Lynch 2007: 45-48)، بررسی گزینه‌های در دسترس در حوزه راهبرد امنیت ملی (Sadriu 2021: 28) و بررسی سازه‌های بین‌الذهانی مانند اعتماد در روابط میان کشورها (Vu-orelma 2018: Chp. 2) استفاده کرده‌اند.

الکساندر اسپنسر به عنوان یکی از نظریه‌پردازان کلیدی تحلیل روایت، معتقد است که همه پدیده‌ها و روابط اجتماعی به مثابه برساخت اجتماعی در درون شبکه‌ای از معانی و رویه‌های عینیت‌بخش آن تعریف می‌شوند. روایت‌ها یکی از عناصر سازنده این شبکه معنایی هستند. همچنین روایت‌ها ابزاری هستند که از طریق آن زندگی اجتماعی و فرهنگی به وجود می‌آید، زیرا روایت‌ها صرفاً یک واقعیت بیرونی را منعکس نمی‌کنند، بلکه فعالانه در ساختن آن واقعیت مشارکت دارند (Spencer, 2016B:26). در واقع، روایت‌ها ابزار حیاتی ذهن انسان برای فهم و تبیین روابط پیچیده بین‌المللی و عامل سازنده هویت‌ها و هنجارهای ملی و بین‌المللی به عنوان بستر شکل‌گیری سیاست خارجی کشورها هستند (Oppermann and Spencer).

273-277: 2017). در واقع سیاست خارجی را می‌توان مبارزه دائمی کشورها برای تولید روایت‌های معتبر درباره امر بین‌المللی مطلوب در راستای منافع ملی کشورها دانست.

۴. روش‌شناسی: تحلیل روایت

تحلیل روایت به شیوه جدید در دهه ۱۹۶۰ توسط نظریه‌پرداز بلغاری - فرانسوی تزوتان تودوروف مطرح شد و بعدها در تحلیل‌های پسا ساختارگرایانه فمینیستی و روانکاوی کاربرد فراوان یافت. این رویکرد از منظر پارادایمی در حوزه رویکردهای سازه‌نگارانه و تفسیری قرار دارد و می‌تواند به فهم محققان از بازنمایی‌های متکثر از واقعیت کمک شایانی کند (خنیفر و مسلمی، ۱۴۰۱: ۱۵۰-۱۵۲). روایت شامل سه عنصر اصلی یعنی محتوا، راوی و مخاطب است. محتوای روایت شامل رویدادها یا داستان‌هایی است که هنوز توسط راوی پردازش نشده است. راویان معمولاً سوزده‌های سیاسی با نیت روایی هستند، مانند دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی و نخبگان سیاست داخلی که به‌طور گزینشی مواد روایی موجود مانند رویدادهای تاریخی و خاطرات جمعی را مطابق با ایدئولوژی، فرهنگ سازمانی یا محیط نهادی خود در هم می‌تنند و نظم داستانی جذابی ارائه می‌کنند. به این ترتیب، متون روایی با جهت‌گیری زمانی مشخص و معنادار شکل می‌گیرد و بر مخاطب تأثیر می‌گذارد (Gang, 2022: 258).

متون روایی این پژوهش بر اساس مواضع مقامات رسمی و غیررسمی سیاست خارجی ایران یعنی مقام رهبری، رئیس‌جمهور، وزیر امور خارجه، نماینده رهبری در شورای عالی امنیت ملی، اساتید دانشگاه، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، فرماندهان ارشد سپاه پاسداران، مجلس خبرگان رهبری و فعالان رسانه‌ای حامی آنها درباره مذاکرات هسته‌ای و توافق برجام استخراج شده و مورد بررسی قرار گرفتند. بررسی اولیه متون روایی نشان می‌دهد که سه روایت متمایز درباره برجام در ایران وجود دارد؛ روایت موفقیت، روایت شکست و روایت میانی. بر مبنای این سه روایت و با استفاده از روش پیشنهادی اپرمن و اسپنسر^۱ سه عنصر ساختاری روایت یعنی صحنه‌آرایی^۲، شخصیت‌پردازی بازیگران^۳ و پیرنگ‌سازی^۴ درباره هر یک از آنها مورد واکاوی قرار می‌گیرند. در ادامه هر یک از عناصر ساختاری سه گانه روایت توضیح داده می‌شود.

۴-۱. صحنه‌آرایی

همانند نمایش یک صحنه یا فیلم، پس‌زمینه یا مکانی که داستان از مقابل آن می‌گذرد برای کل روایت اهمیت دارد. به طور خاص، سه جنبه از صحنه‌آرایی روایی وجود دارد که برای تحلیل منازعات روایی مهم هستند. اولین جنبه، مناقشه بر سر گزینه‌های بدیل تصمیم‌گیری است. روایت‌های شکست و موفقیت تنها زمانی شکل خواهند گرفت که تصمیم اتخاذ شده با گزینه‌های بدیل مقایسه شود. دوم، توجه به بستر وسیع‌تری است که در آن تصمیمات سیاست خارجی اتخاذ می‌شود. چنانچه در این بستر، تصمیمات سیاست خارجی به‌گونه‌ای تصویر شود که به عنوان تخطی از هنجارها و ارزش‌های مشترک و در نتیجه

1. Kai Oppermann and Alexander Spencer
2. The setting of the story
3. The characterization of actors
4. Emplotment

نامناسب و نامشروع محسوب شوند، به احتمال زیاد به عنوان شکست تلقی می‌شوند. بنابراین، جدال روایی بر سر موفقیت یا شکست سیاست خارجی، متضمن مناقشه بر سر تفسیر مناسب و صادقانه از زمینه تصمیم است. سوم، توجه به کاربرد قیاس‌های تاریخی در مبارزات روایی بر سر موفقیت یا شکست سیاست خارجی است. به‌طور خاص، قیاس برای اتصال وضعیت کنونی به صحنه گذشته و وام گرفتن معنا از پدیده‌ای آشنا برای فهم پدیده‌ای ناآشنا در بستر روایی به کار می‌رود (Oppermann and Spencer, 2018: 275).

۲-۴. شخصیت‌پردازی

بعد دوم روایت، شخصیت‌پردازی کنشگران درگیر در داستان است. تولید روایت‌های شکست و موفقیت سیاست منوط به شناسایی و توصیف کنشگران مؤثر در فرایند تدوین آن سیاست است که از طرق زیر انجام می‌شود. اول، برچسب‌زنی به تصمیم‌گیرندگان است که ارتباط بین مخاطب و عامل در داستان را نشان می‌دهد. برای مثال، اشاره به مارگارت تاچر به‌عنوان «بانوی آهنین» یا جورج دبلیو بوش به‌عنوان «گاوچران» باعث می‌شود که موفقیت‌ها و شکست‌ها کم و بیش به آسانی در ذهن مخاطب باقی بماند. دوم، مناقشه بر سر ویژگی‌های شخصی، انگیزه‌ها و رفتار تصمیم‌گیرندگان است. روایت‌های شکست، این عوامل را به‌صورت منفی نشان می‌دهند، در حالی که روایت‌های موفقیت، توصیفات مثبت از تصمیم‌گیرندگان ارائه می‌کنند. سوم، پیوند زدن تصمیم‌گیران با کنشگران دیگر است. برای مثال، روایات موفقیت ممکن است تصمیم‌گیران اصلی را با کنشگران آشنا و معتبر مثل کارشناسان زبده، شخصیت‌های ملی محترم و حتی بازیگران محبوب پیوند بزنند و از این طریق، روایت موفقیت را تقویت کنند. در مقابل، می‌توان آنها را با افراد منفور، مبتذل، بی‌سواد، هوچی‌گر و سطحی پیوند زد و روایت شکست را تقویت کرد. چهارم، توجه به فرایند تصمیم‌گیری و روایت‌سازی درباره آن است، چرا که معمولاً سرنخ‌های مهمی درباره چگونگی تصمیم‌ها و نتایج سیاست خارجی در اختیار خوانندگان قرار می‌دهند. فرایندهای تصمیم‌گیری مبتنی شتاب و عجله بی‌مورد، پردازش سوگیرانه اطلاعات و عدم مشورت با کارشناسان و عوامل ذی‌نفع از جمله مهم‌ترین موارد مؤکد در روایت‌های شکست هستند (Oppermann and Spencer, 2018: 275-276).

۳-۴. پیرنگ‌سازی

سومین بعد سازنده روایات موفقیت یا شکست، نحوه شکل‌گیری رویداد است. پیرنگ‌سازی این امکان را می‌دهد که سیاست خارجی را به سکانسی قابل فهم از رویدادهای مرتبط تبدیل کنیم تا بتوانیم درباره آنها نظری خاص داشته باشیم و مسئولیتی را نسبت دهیم. باز هم، چهار جنبه خاص وجود دارد که به کارگیری روایت در بازنمایی موفقیت و شکست سیاست خارجی را میسر می‌کند. اول اینکه، در هر دو روایت موفقیت و شکست، پیرنگ‌سازی با برچسب‌گذاری یک رویداد یا عمل به عنوان موفقیت یا شکست شروع می‌شود. این برچسب‌ها سیاست‌گذاری را به‌عنوان پدیده‌ای «غیرعادی» - چه به معنای

مثبت یا منفی - تفسیر می‌کنند. دوم اینکه، شکست یا موفقیت سیاست خارجی از طریق پاسخ به این سوال برجسته می‌شود که آیا آن سیاست به اهداف تعیین‌شده خود رسیده است یا نه. سوم اینکه، صرف‌نظر از اهداف تعیین‌شده، پیامدهای منفی و مثبت آن سیاست چه بوده است. در اینجا، جدال روایی شامل ارجاعات گسترده‌تری به هزینه‌های یک سیاست، آسیب‌های ناشی از آن و پیامدهای ناخواسته و نامطلوب آن است. موفقیت یا شکست در زنجیره‌ای از رویدادها گنجانده می‌شود که منجر به چیزی مطلوب یا غیرمطلوب شده است. در نهایت، چهارم اینکه، پیرنگ‌سازی شامل توضیح این نکته است که چرا یک موفقیت یا شکست رخ داده است و چه کسی مسئول یا مقصر آن است. روایات موفقیت و شکست به ایجاد یک پیوند علی بین اقدامات کنشگران دخیل با پیامدهای منفی یا مثبت این اقدامات بستگی دارد. در اینجا، روایت شکست در صورتی قانع‌کننده‌تر خواهد بود که نشان دهد که پیامدهای منفی یک سیاست خارجی در زمان تدوین آن قابل‌پیش‌بینی و اجتناب‌پذیر بوده‌اند (Oppenheimer and Spencer, 2018: 277). در ادامه بر اساس این چارچوب روشی، به تحلیل روایت‌ها درباره برجام در ایران می‌پردازیم.

۵. روایت پژوهی برجام

این بخش داده‌های موفقیت و شکست برجام را ارائه می‌دهد که عمدتاً از اظهارات حسن روحانی رئیس‌جمهور وقت، تیم مذاکره‌کننده برجام و حامیان رسانه‌ای آنها در مقابل انتقادات جناح مخالف در سخنرانی‌های عمومی، اظهارات نمایندگان مجلس شورای اسلامی در فضای رسانه‌ای مطرح شده است. هدف ما در اینجا شناسایی عناصر گفتمانی روایت موفقیت در برابر روایت شکست در این مناظره برجامی است. علاوه بر این، با اضافه نمودن دیدگاه میانه، تلاش خواهیم کرد که نشان دهیم چگونه یک روایت خاکستری می‌تواند به تسلط یک روایت دیگر کمک کند.

روایت موفقیت معتقد بود «در چارچوب این مذاکرات و در نهایت برجام، به توافقی دست یافتیم که مساله بسیار پیچیده پی.ام.دی حل و فصل گردید و کشور از فصل هفتم خارج و تحریم‌ها به تدریج برداشته و مسیر تقویت برنامه دفاعی کشور نیز گشوده شد و اینها موفقیت بزرگی در راستای منافع ملی بود (روحانی، ۱۳۹۵ الف). در مقابل، روایت شکست متعلق به اصول‌گرایان رادیکال، روایتی متضاد با دولت اعتدال ارائه می‌داد که در آن برجام را نوعی شکست در سیاست خارجی معرفی می‌کرد و تاکید داشت که «ما در برجام از صد در صد حقوق مسلم خود محروم شده‌ایم» (جلیلی، ۱۳۹۴ الف). در ادامه بر اساس چارچوب تحلیل روایی انتخاب شده، به بررسی صحنه، شخصیت‌پردازی و پیرنگ‌سازی روایت‌ها می‌پردازیم.

۵-۱. صحنه‌آرایی

هر سه روایت موفقیت، شکست و نیز روایت میانه داستان خود را در فضایی تعریف می‌کنند که برجام را یکی از مهم‌ترین نقاط عطف سیاست خارجی ایران بعد از انقلاب تلقی می‌کنند. از این‌رو در حالی که

حامیان برجام، توافق را آغاز «بازگشت ایران به جامعه جهانی» (ملکی، ۱۳۹۵) معرفی می کردند، مخالفان برجام، این توافق را باعث تضعیف قدرت ایران در سطح منطقه و جهان و به طور کلی «خلع سلاح ابدی ایران» (عسگرخانی، ۱۳۹۶) می دانستند. در این میان، روایت میانه با پرهیز از خط کشی دوگانه برد - باخت، برجام را یک بازی برد - برد (بهاروند و زیب، ۱۳۹۵) روایت می کرد. این مناظرات نشان دهنده اختلاف شدید گفتمانی بین موافقان و مخالفان برجام بود. در این میان، رویکرد میانه متعلق به اصول گرایان معتدل و برخی فرماندهان نظامی نیز برخلاف روایت شکست که مخالف هرگونه بده - بستان بودند، ضمن تاکید بر تداوم مذاکره، تلاش داشتند که حساسیت های مخالفان سرسخت برجام را مدنظر قرار دهند.

روایت شکست در چارچوب «گفتمان نفی»، بر عدم اعتماد به ایالات متحده اصرار داشت. به طور مثال، حمید رسایی نماینده وقت مجلس شورای اسلامی معتقد بود که «اگر امریکا را قابل اعتماد بدانیم مانند این است که آیات قرآن درباره عدم اعتماد به شیطان را نادیده بگیریم» (رسایی، ۱۳۹۵). در مقابل، روایت موفقیت با اشاره به اینکه تضاد ایران و امریکا ذاتی نیست، اعتقاد داشت «اگر در مورد هسته ای با امریکا به توافق رسیده ایم چرا در مورد سوریه و افغانستان و یمن نتوانیم به توافق برسیم» (زیباکلام، ۱۳۹۵). در واقع، روایت شکست جایگزین برجام را عدم مذاکره و عدم اعتماد به امریکا می دانست و معتقد بود «برجام نباید به اهرم فشار دشمن علیه ایران تبدیل شود» (جلیلی، ۱۳۹۴ ب). روایت موفقیت نقطه ضعف مخالفان را عدم ارائه جایگزین می دانست. به تعبیری «همان طور که مخالفان در امریکا واقعا نتوانستند هیچ راه حل دست یافتنی به جای برجام ارائه کنند، مخالفان داخلی هم در سه ماه گذشته به جز مقدار زیادی کلی گویی و طرح مسائل کلیشه ای، نتوانستند هیچ الگوی منطقی یا طرح و برنامه بهتری ارائه دهند» (زیباکلام، ۱۳۹۴).

در این میان روایت میانه تاکید داشت که می شد امتیازات بیشتری از غرب گرفت. در این باره، محمد علی جعفری فرمانده وقت سپاه می گوید «امتیازی که ما دادیم حداکثری و امتیازی که گرفتیم حداقلی بوده است. ما امتیاز قابل توجهی دریافت نکردیم اما تاکنون از خط قرمز نظام هم عبور نشده است» (جعفری، ۱۳۹۲).

همچنین روایت موفقیت در مورد اهمیت برجام معتقد بود که این توافق سایه جنگ را از کشور دور کرده و حسن روحانی به کزات بر این نکته تاکید می کرد که «شما مردم بزرگ، کار بزرگی انجام دادید، با قدرت خودتان سایه شوم جنگ را از سر این ملت برداشتید» (روحانی، ۱۳۹۴ ب). در مقابل، روایت شکست با تخیلی دانستن سایه جنگ، آمادگی نظامی قوای مسلح را دلیل عدم حمله نظامی امریکا و متحدین می دانست. در این خصوص یکی از فرماندهان نظامی اظهار می کند که «اگر برجام استوار است خودش را حفظ کند. نمی خواهد جنگ را دور کند» (حاجی زاده، ۱۳۹۶). در روایت میانه نیز برخی چون محمدباقر قالیباف بیان می کردند که «بنده با برجام موافق هستم اما باید باور داشته باشیم که مذاکره با دشمن نیز به نوعی مبارزه است و دشمن همواره دشمن ماست اما شیوه امروز آن مذاکره با کشور ما است» (قالیباف، ۱۳۹۵).

علاوه بر این، روایت موفقیت، برجام را یک فرصت برای حل سایر مسائل باقیمانده با امریکا و حل

مسائل با کشورهای منطقه می‌دانست و تاکید داشت که «برجام می‌تواند به عنوان یک مدل برای حل و فصل مسائل منطقه‌ای هم مورد استفاده قرار بگیرد» (مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، ۱۳۹۴). اما روایت شکست معتقد بود که امریکا غیرقابل اعتماد است و معتقد بود که «برجام ۲ و ۳ از دید دشمن شروعی بر پایان قدرت ایران است» (جلیلی، ۱۳۹۵). روایت میانه با استناد به سخنان رهبری مذاکره را با امریکا را فقط در مسائل فنی هسته‌ای مجاز می‌دانست.

در نهایت حامیان هر سه روایت شکست، موفقیت و روایت میانه برای تقویت روایت خود به وجود یا عدم وجود سابقه تاریخی مشابه درباره مصالحه هسته‌ای می‌پردازد. روایت شکست، برجام را با تصمیم معمر قذافی برای تحویل زیرساخت هسته‌ای خود مقایسه می‌کرد، با این بیان که امریکا به دنبال اجرای سناریوی خلع سلاح کردن قذافی در ایران از طریق «به چالش کشیدن توان موشکی و توان بازدارندگی» ایران است» (طلاجوران، ۱۳۹۸). اما روایت موفقیت با اشاره به اظهارات دشمنان ایران علیه برجام تمایل داشتند که توافق ایران در برابر شش قدرت بزرگ را بی‌سابقه نشان دهند و در این راستا به سخنان بنیامین نتانیاهو استناد می‌کردند که به مقامات غربی هشدار داده بود که «توافق هسته‌ای بین ایران و قدرت‌های جهانی در مذاکرات ژنو که در شرف وقوع است، یک اشتباه تاریخی است» (نتانیاهو، ۱۳۹۲). در این میان، روایت میانه با همه انتقادات به نحوه مذاکرات بدون اینکه بخواهند دستاورد دولت روحانی را برجسته کنند، تاکید داشت: «برجام یک سند ملی است» (قالیاف، ۱۳۹۶).

۵-۲. شخصیت پردازی

دومین فضای مبارزه گفتمانی بین روایت‌های برجامی، توصیف بازیگران کلیدی و فرایند تصمیم‌گیری است. هدف در این مرحله شناسایی شخصیت‌های اصلی سه روایت شامل مذاکره‌کنندگان، مخالفان و منتقدان برجام است. ابزار گفتمانی بازیگران در این راه، برجسب‌زنی به عنوان یک میانبر ادراکی است و طرفین برای برجسب‌زنی از قیاس‌های تاریخی استفاده می‌کردند.

روایت شکست از قیاس «ترکمانچای» برای برجام استفاده می‌کرد تا به افکار عمومی یادآوری کند که دولت روحانی امتیازات بزرگی را از دست داده است. به نظر نویسنده روزنامه اصول‌گرای رسالت «برجام ترکمانچای دیگری است و دشمن با استفاده از آن می‌خواهد در کشور نفوذ داشته باشد» (حسینی، ۱۳۹۴). در مقابل روایت موفقیت، برجام را با «ملی‌شدن صنعت نفت» مقایسه می‌کرد آنجا که خبرگزاری نزدیک به دولت مدعی بود «کاری که در دولت حسن روحانی در خصوص برجام شد، مهم‌تر از کاری بود که مرحوم مصدق برای ملی‌شدن صنعت نفت کرد؛ چراکه در ملی‌شدن صنعت نفت، نفت به دست آمد ولی در برجام امنیت» (مرعشی، ۱۳۹۶). در مقابل، کسانی چون علی‌اکبر صالحی رئیس وقت سازمان انرژی اتمی با ارائه یک روایت میانه تاکید داشت که «متأسفانه برخی مدام تلاش می‌کنند تا دستاوردها را انکار کنند، افکار عمومی باید بداند که برجام فتح‌الفتوح نیست، اما قطعاً ترکمانچای هم نیست.» (صالحی، ۱۳۹۵).

همچنین این جدال روایی شامل مناقشه بر سر ویژگی‌ها، شخصیت و انگیزه‌های بازیگران کلیدی

است. نقطه کانونی این جدال روایی، شخصیت محمد جواد ظریف و تیم مذاکره کننده بود. مخالفان برجام بر شخصیت «ساده لوح» ظریف تاکید می کردند که بر اساس تیترو روزنامه شرق، ضمانت اجرای برجام را «امضای [جان] کری» می داند. رسانه های شکست انگار، این تیترو را سمبل ساده انگاری در سیاست خارجی توصیف کردند (تسنیم، ۱۳۹۹). در مقابل، اما روایت موفقیت تمایل داشت که محمد جواد ظریف را در قامت شخصیت های تاریخ ساز ایران مانند مصدق، قوام السلطنه و امیرکبیر بازنمایی کند. از جمله رسانه خبرآنلاین این خط رسانه ای را پیش می برد که «این پیروزی ناشی از صلابت رهبری، تدبیر رئیس جمهور و مهارت دانشمندان عزیزمان در عرصه حقوق بین المللی و در راس آنها جناب آقای دکتر ظریف است و کار بزرگیست که می توان آن را در امتداد کار امیرکبیر برای ملت ایران، فتح خرمشهر و اقدام مصدق در ملی شدن صنعت نفت دید» (میرزاده، ۱۳۹۴).

علاوه بر این، روایت موفقیت تلاش می کرد که تیم مذاکره کننده را سخت کوش، متعهد به اصول انقلابی و مصمم به تامین منافع ملی نشان دهد و با اشاره به تسلط آقای ظریف به زبان انگلیسی و مهارت های دیپلماتیک وی، از او به عنوان یک برنده دیپلماسی بین المللی تمجید می کرد. از جمله خبرگزاری دولت بر این نکته انگشت می گذارد که «محمد جواد ظریف را دنیا به عنوان یک وطن پرست و الگو در دیپلماسی بین المللی که به بهترین نحو به دنبال منافع ملی جمهوری اسلامی است، می شناسند» (شیخ، ۱۳۹۸). همچنین حسن روحانی رئیس جمهور در اظهارات کم سابقه مخالفان را «بی سواد» خطاب نمود که جنجال های زیادی در صحنه سیاست داخلی ایجاد نمود.

در مقابل، روایت شکست با وجود حمایت رهبری از محمد جواد ظریف مذاکره کننده ارشد ایران به عنوان دیپلمات شجاع و انقلابی، معتقد بودند که «یک انسان می تواند مؤمن و راستگو و حتی شجاع باشد ولی در مسئولیتی که بر عهده گرفته کارآمد نباشد و مثلاً به راحتی سرش را کلاه گذاشته و فریض بدهند؛ یعنی همان ترفندی که امریکا در مقابل تیم مذاکره کننده کشورمان به کار گرفت و برجام سراسر خسارت و فاجعه را به آنان تحمیل کرد» (شریعتمداری، ۱۳۹۹). حملات علیه ظریف تا آنجا ادامه پیدا کرد که بعدها برخی نمایندگان طیف اصول گرا وی را «دروغگو» (تابناک، ۱۳۹۹) و «خائن» (کوچک زاده، ۱۳۹۴) خطاب کردند. در این میان، روایت میانه موضعی متناقض در مورد شخصیت مذاکره کنندگان و به طور کلی برجام داشتند. به طور مثال، در اوج مذاکرات و امضای برجام، جناح معتدل اصول گرا از تلاش های مجاهدانه ظریف به عنوان «دوست عزیز» (دنیای اقتصاد، ۱۳۹۷) قدردانی می شود اما در ادامه فشار روایت شکست، روایت میانه نیز به انتقاد از «سهل انگاری» تیم مذاکره کننده می پردازد (توکلی، ۱۳۹۴).

حامیان روایت شکست، حسن روحانی را متهم می کردند که به خاطر دستاورد سیاسی و جناحی خود حاضر است بر سر منافع ملی ایران مصالحه کند و برجام را به عنوان «پروژه سیاسی و نه پروژه ملی» (روزنامه جوان، ۱۳۹۴) می دانستند. حامیان روایت موفقیت نیز دلواپسان را به چوب لای چرخ گذاشتن برجام و تضعیف دیپلماسی کشور متهم می کردند، به این بیان که «نکته ساده ای است که اگر برجام نبود چه مشکلاتی برای کشور به وجود می آمد، شاید هم با حفظ برجام منافع این گروه ها به خطر می افتد یا اینکه شاید برخی از نفوذی ها در این بخش ها هم نفوذ کرده و آنها را به سمتی می برند که در قالب شعار انقلابی و ضد امپریالیسمی، منافع امریکا تأمین می شود» (صدر، ۱۳۹۷).

عنصر گفتمانی دیگر در این مبارزه روایی، توسل به «شخصیت‌پردازی از طریق تداعی» برای توصیف یکدیگر بود. در اینجا، بازیگران روایی با اشاره به مناظره‌های شخصیت‌های سوم تلاش می‌کنند که شهرت خود را تقویت و اعتبار طرف مقابل را زیر سؤال ببرند. از این‌رو، روایت موفقیت، طرف مقابل را به نادیده گرفتن نظر مقام رهبری در مورد تمجید از تیم مذاکره‌کننده متهم می‌کرد؛ زیرا رهبر ایران در یک سخنرانی تأکید کرده بود که «هیچ‌کس نباید این مجموعه‌ی مذاکره‌کنندگان ما را سازش‌کار بداند؛ این غلط است؛ اینها مأموران دولت جمهوری اسلامی ایران هستند، اینها بچه‌های خودمان هستند، بچه‌های انقلابند؛ یک مأموریتی را دارند انجام می‌دهند» (خامنه‌ای، ۱۳۹۴). همچنین حامیان روایت موفقیت معتقد بودند که دلواپسان آرای مردم و نظرات کارشناسان برجسته را نادیده می‌گیرند و به اظهارات مقامات کشورهای ثالث در تمجید از برجام اشاره می‌کردند که رفع قطعنامه‌های تحریمی سازمان ملل بر علیه ایران را نشانه موفقیت می‌دانستند. در مقابل، حامیان روایت شکست نیز با استناد به سخنان رهبری و برخی فرماندهان نظامی معتقد بودند که «فاجعه برجام نتیجه غفلت از هشدارهای رهبری است» (کیهان، ۱۳۹۵). نهایت اینکه روایت موفقیت این توافق را حاصل اجماع ملی و مورد تأیید مقام معظم رهبری می‌دانست، همان‌طور که ایشان پس از توافق ژنو تأکید کرده بود که «دستیابی به آنچه مرقوم داشته‌اید، درخور تقدیر و تشکر از هیئت مذاکرات هسته‌ای و دیگر دست‌اندرکاران است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۲). اما مخالفان به دور زدن مجلس و نحوه تصویب برجام اعتراض داشتند، به طوری که ۱۷ نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی طی نامه‌ای خطاب به علی لاریجانی رئیس وقت مجلس شورای اسلامی خواستار توقف بررسی برجام در مجلس تا زمان ارائه لایحه شدند و بررسی طرح بدون ارائه لایحه را خلاف قانون دانستند (تابناک، ۱۳۹۴). مخالفان همچنین به نحوه بارزسی آژانس، معاملات محرمانه و افشای اسرار نظامی اعتراض داشتند (رضایی، ۱۳۹۴).

روایت میانه اما معتقد بود که برجام حاصل اجماع نظام است و با نظر مثبت رهبری پیش رفته است و در برابر مخالفان که اصرار داشتند، برجام باید در قالب لایحه دولت به مجلس ارائه شود، برخی از مدافعان روایت میانه چون محمدرضا باهنر معتقد بودند که «ارائه لایحه برجام به مجلس نمی‌تواند منافع ملی را تأمین کند» (باهنر، ۱۳۹۴).

۵-۳. پیرنگ‌سازی

بعد سوم جدال گفتمانی بین روایت‌های برجامی به پیرنگ‌سازی داستان‌های رقیب مربوط می‌شود که می‌توان آنها را در مناظرات برجامی ردیابی کرد. پیرنگ‌سازی با برجسب زدن به توافق به‌عنوان یک موفقیت و شکست سیاست خارجی با ویژگی «بی‌سابقه» آغاز می‌شود. روایت شکست، توافق برجام را «خسارت محض» و دستاوردهای آن را با استناد به سخنان رئیس وقت بانک مرکزی «تقریباً هیچ» می‌داند. در مقابل، روایت موفقیت، برجام را «آفتاب تابان» (روحانی، ۱۳۹۴ الف) و «فتح الفتوح» در حوزه سیاست خارجی معرفی می‌کند. به طور مثال مسعود پزشکیان نماینده مجلس می‌گوید «تندروها در گذشته به تحریم‌های گسترده می‌گفتند «کاغذ پاره»، اما اکنون به دستاوردی به بزرگی برجام می‌گویند قرارداد ترکمن‌چای.

بنده به این عده می‌گویم برجام ترکمنچای نیست، بلکه فتح‌الفتوح است» (پزشکیان، ۱۳۹۴). علاوه بر این، پیرنگ‌سازی مستلزم این است که چرا به سیاست خارجی برجسب موفقیت یا شکست زده شده است. روایت شکست مدعی است که توافق هسته‌ای منافع ملی را برآورده نساخته است؛ زیرا توانسته خط قرمزهای رهبری را رعایت و به رفع همه تحریم‌ها کمک کند، بنابراین امنیت ایران را به خطر انداخته است و رژیم بازرسی‌ها و راستی‌آزمایی سخت‌گیرانه و بی‌سابقه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را علیه برنامه هسته‌ای ایران اعمال نموده است. از نظر طرفداران این نگاه در رسانه رجانیوز؛ «در برجام ایران تعهدات بسیار گسترده‌ای را پذیرفت و انجام هم داد. روی کاغذ امتیازات محدودی را گرفت، ولی در عمل خیلی از آنها را نگرفت، بنابراین منفعی را که بعضی‌ها تصور می‌کردند در قالب برجام به درد کشور خواهند خورد، اتفاق نیفتاند. این فقط حرف ما نیست. این را هم مقامات ایرانی - آنهایی که راحت‌تر صحبت کرده‌اند، از جمله آقای دکتر سیف رئیس بانک مرکزی - و هم مقامات امریکایی زده‌اند» (ایزدی، ۱۳۹۵)

خروج دولت ترامپ از برجام روایت موفقیت را به شدت به حاشیه راند، زیرا حتی بسیاری از طرفداران رویکرد میانه نیز این مسئله را به شکل طعنه‌آمیز نتیجه اعتماد به «کدخدا» یعنی امریکا دانستند؛ زیرا که حسن روحانی قبلاً در اظهار نظری عنوان کرده بود «اگر با کدخدا ببندیم راحت‌تر هستیم تا اینکه به سراغ یک مقام پایین‌تر برویم» (روحانی، ۱۳۹۲). کار به جایی کشید که با خروج امریکا از برجام، برخی نمایندگان مجلس خبرگان رهبری نیز طی یک بیانیه‌ای تاکید کردند که «رئیس‌جمهور محترم، صادقانه و با صراحت، نسبت به خسارت‌های وارده در برجام که به‌خاطر عدم رعایت خطوط قرمز ترسیمی توسط رهبر معظم انقلاب از جمله اخذ تضمین‌های لازم از ۵+۱ و نیز عدم رعایت اقدام متناظر و گام به گام، پدید آمد، از مردم عزیز ایران عذرخواهی کرده، تجربه توافق برجام را چراغ راه آینده قرار دهند» (مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۷).

روایت موفقیت که در ابتدای روزهای توافق به دستاوردهای حداکثری برجام از جمله ورود ایران به اقتصاد جهانی و تبدیل شدن به قدرت صلح‌آمیز هسته‌ای چشم امید داشتند، بعد از خروج امریکا از برجام بر دستاوردهای حداقلی آن از جمله خارج شدن پرونده ایران از ذیل فصل هفتم منشور سازمان ملل و لغو قطعنامه‌های قبلی به عنوان اقدامی بی‌سابقه در تاریخ سازمان ملل اشاره می‌کردند. همچنین روایت موفقیت تاکید داشت که بدون این توافق، کشور وارد جنگ می‌شد. این دیدگاه در این موضع حسن روحانی دیده می‌شود که «ما به سه هدف بزرگ مثبت حقوق خودمان، خروج از ذیل فصل هفتم منشور سازمان ملل متحد و برداشته شدن تحریم‌ها رسیدیم» (روحانی، ۱۳۹۴ ج). همچنین رئیس‌جمهور با اشاره به آمارهای رشد اقتصادی مثبت بعد از توافق تاکید داشت که ما «توانستیم دیوار تحریم را فرو بریزیم» (روحانی، ۱۳۹۵ ب).

در واقع با خروج ترامپ از توافق، روایت موفقیت در برابر انتقادات مخالفان با اشاره به تناقض‌گویی‌های آنان در مورد برجام، بر اهمیت درستی کار خود در برجام تاکید می‌کردند؛ زیرا به اعتقاد آنان «رئیس‌جمهور فعلی امریکا [ترامپ] مدعی است در جریان برجام کاملاً متضرر شده است و ایران را کشوری می‌داند که

بدترین توافق را به او تحمیل کرده‌است. او خروج از برجام را پاسخی برای تحقیر امریکا در برابر ایران می‌داند» (انتخاب، ۱۳۹۷).

طرفداران روایت شکست گناه ناکامی برجام را بر گردن اعضای تیم مذاکره‌کننده به خصوص محمد جواد ظریف و علی اکبر صالحی می‌انداختند و حتی خواستار محاکمه آنها شدند، تا جایی که یکی از نمایندگان مجلس تاکید کرده بود که «من به آقای ظریف و صالحی گفتم اگر امریکا و اسرائیل به ایران حمله کردند مردم شما را دستگیر و مجازات خواهند کرد و اگر من کاره‌ای بودم شما را وادار می‌کردم راکتور اراک را که پر از سیمان کرده‌اید، خالی کنید. آن وقت شما را در آنجا قرار داده و دورتان را سیمان می‌گیرم! من نگفتم رویت سیمان می‌ریزم» (حسینیان، ۱۳۹۴). بنابراین بعد از خروج امریکا از برجام، انتقادات طرفداران روایت شکست از رویکردها و اقدامات روحانی و ظریف بیشتر شد.

رسانه‌های طرفدار روایت موفقیت از همان ابتدا معتقد بودند که برجام پایدار خواهند ماند و فصل جدیدی در سیاست خارجی ایران آغاز خواهد شد. از جمله بر این نکته تأکید می‌شد که «امروز آغاز جدید و فصل جدید در روابط ما با منطقه و جهان و در زمینه مسایل اقتصادی با دنیا است» (روحانی، ۱۳۹۴). آنها استدلال می‌کردند که در نتیجه برجام، می‌توان از طریق گفت‌وگو و تعامل سازنده، مسائل پیچیده بین ایران و کشورهای بزرگ را حل و فصل کرد. روایت موفقیت همچنین از مخالفان به عنوان کاسبان تحریم یاد می‌کرد. به این بیان که «مخالفان رفع تحریم، در واقع دلالتان تحریم هستند. آنها کسانی هستند که از شرایط تحریم سود می‌برند؛ بنابراین در رفع تحریم‌ها سنگ اندازی می‌کنند» (نهایندیان، ۱۳۹۴). سرانجام روایت موفقیت با افزایش فشارها بعد از خروج امریکا از برجام تأکید می‌کرد که «دعوای داخلی مانع استفاده بهینه از برجام شد» (ظریف، ۱۳۹۹).

در این میان، روایت میانه در ابتدا تأکید داشت که «جمهوری اسلامی ایران در این مذاکرات امتیازاتی داد و امتیازاتی گرفت و نگاه منصفانه اقتضا می‌کند که هر دو کفه این ترازو را با واقع‌بینی ببینیم و در این صورت است که باید اذعان کنیم نتایج به دست آمده قابل قبول، ارزشمند، منطقی و عقلانی بوده است» (آملی لاریجانی، ۱۳۹۴). با این حال، طرفداران روایت میانه نیز بعد از خروج ترامپ از برجام به طرفداران روایت شکست پیوستند، به طوری که یکی از مشاوران علی لاریجانی با تأکید بر لزوم کاهش گام به گام تعهدات برجامی ایران، بیان داشت: «گام چهارم ایران روز تشییع جنازه برجام است» (حقیقت‌پور، ۱۳۹۸).

نهایت اینکه روایت شکست محمدجواد ظریف را در عدم پیش‌بینی خروج امریکا از برجام مقصر می‌دانست، این در حالی بود که برخی از اساتید دانشگاه چون فواد ایزدی قبل از انتخابات امریکا در سال ۲۰۱۶، با استناد به سخنان انتخاباتی ترامپ علیه برجام، به ظریف در مورد احتمال خروج امریکا هشدار داده بودند، اما وی تأکید کرده بود که «به شما اطمینان می‌دهم امریکا نمی‌تواند از برجام خارج شود!» (ظریف، ۱۳۹۷). بعدها مسئله تضمین عدم خروج امریکا از برجام، آنقدر اهمیت یافت که در جریان گفت‌وگوهای احیای برجام با دولت بایدن، این مسئله به گره اصلی مذاکرات تبدیل شد. این عناصر روایی را می‌توان در جدول شماره یک مشاهده کرد.

روایت‌ها / عناصر روایی	صحنه‌آرایی	شخصیت‌پردازی	پیرنگ‌سازی
روایت موفقیت برجام	برجام عامل دور کردن سایه جنگ برجام عامل بازگشت ایران به عرصه بین‌المللی امکان توافق غیرهسته‌ای با آمریکا	قیاس برجام با ملی شدن نفت ایران قیاس محمدجواد ظریف با محمد مصدق، امیرکبیر و قوام‌السلطنه بی‌سواد دانستن مخالفان برجام برجام حاصل اجماع ملی است	برجام منجر به لغو قطعنامه‌های تحریمی شورای امنیت بر ضد ایران شد امریکا به این دلیل از برجام خارج شد که توافق کاملاً به نفع ایران بود دعواهای جناحی ایران مانع از استفاده بهینه از برجام شد
روایت شکست برجام	دلیل عدم حمله به ایران، آمادگی نیروهای نظامی بود نه برجام برجام عامل خلع سلاح ابدی ایران اعتماد غلط به آمریکا اهرم فشار بر ایران	قیاس برجام با ترکمانچای ساده‌لوح خطاب کردن محمدجواد ظریف برجام حاصل دور زدن مجلس شورای اسلامی بود	برجام منافع ملی را محقق نکرده است برجام خط قرمزهای رهبری را رعایت نکرد برجام امنیت ملی را به خطر انداخت
روایت میانه از برجام	بازی برد - برد ناتوانی تیم مذاکراتی ایران از کسب امتیاز حداکثری از آمریکا مخالفت با مذاکرات غیرهسته‌ای	نفی همزمان قیاس برجام با ترکمانچای و فتح‌الفتوح خواندن آن اشاره همزمان به مجاهدت‌ها و سهل‌انگاری‌های محمدجواد ظریف در مذاکرات	نتایج برجام تا قبل از خروج آمریکا از آن، قابل قبول و ارزشمند بود ولی بعد از آن عملاً از بین رفت

جدول شماره یک: عناصر روایت‌های متکثر درباره برجام در سپهر سیاسی ایران

نتیجه‌گیری

سوال اصلی مقاله این بود که روایت‌های مختلف از برج‌ام به عنوان یکی از نقاط عطف مهم سیاست خارجی ایران کدام‌ها هستند و از چه عناصر روایی تشکیل شده‌اند؟ بررسی متون مربوط به مواضع مقامات رسمی و نیمه‌رسمی سیاست خارجی ایران و رسانه‌های حامی آنها نشان داد که سه روایت موفقیت، شکست و میانی درباره برج‌ام وجود دارد که هر یک از آنها از طریق عناصر روایی شامل صحنه‌آرایی، شخصیت‌پردازی و پیرنگ‌سازی در صدد برساختن روایت مُرّجِح خود در رقابت با دو روایت دیگر هستند. طرفداران روایت موفقیت، برج‌ام را به این شکل صحنه‌آرایی می‌کنند که سایه جنگ را از کشور برطرف کرده و ایران را به جامعه بین‌المللی بازگردانده است. این روایت از طریق شخصیت‌پردازی توانست برج‌ام را با ملی‌شدن صنعت نفت و محمد جواد ظریف را با شخصیت‌های برجسته تاریخ سیاسی معاصر ایران مانند محمد مصدق، امیرکبیر و قوام‌السلطنه مقایسه کند و در مقابل، مخالفان برج‌ام را بی‌سواد و ناآشنا با جهان امروز نشان دهد. پیرنگ‌سازی روایت موفقیت این تلقی را پدید می‌آورد که برج‌ام بخش عمده‌ای از اهداف خود یعنی لغو قطعنامه‌های تحریمی شورای امنیت را محقق کرده و مسئولیت عدم دستیابی به اهداف دیگر بر عهده کسانی است که از ابتدا نگاه جناحی به برج‌ام داشتند و در صدد تخریب آن بودند. طرفداران روایت شکست، با صحنه‌آرایی توانستند برج‌ام را عامل خلع سلاح ایران و ابزار اعمال فشار قدرت‌های خارجی بر ایران وانمود کنند. همچنین موفق شدند از طریق برساختن شخصیتی ساده‌لوح از محمد جواد ظریف، برج‌ام را با مانند قرارداد ننگین ترکمانچای بازنمایی کنند که ایران امتیازات زیادی داده و امتیازات ناچیزی گرفته است. ضمن اینکه برج‌ام نه حاصل اجماع ملی بلکه حاصل دور زدن مجلس شورای اسلامی تلقی می‌شود. پیرنگ‌سازی این روایت، برج‌ام را ناقض خطوط قرمز رهبری و ضد امنیت ملی روایت می‌کند که به هدف اصلی خود در تأمین منافع ملی ایران نرسیده است.

طرفداران روایت میانه، اگرچه ابتدا برج‌ام را به عنوان بازی برد-برد صحنه‌آرایی می‌کردند، اما به تدریج این خط روایی را پی گرفتند که ایران می‌بایست امتیازات بیشتری از طرف مقابل می‌گرفت. شخصیت‌پردازی این روایت به این معنا میانه بود که هم قیاس برج‌ام با ترکمانچای را نفی می‌کرد هم فتح‌الفتوح دانستن آنرا. همچنین به‌طور هم‌زمان، تلاش‌های مذاکره‌کنندگان را تحسین می‌کرد و برخی سهل‌انگاری‌های آنها را تقبیح. پیرنگ‌سازی این روایت نیز نتایج برج‌ام تا قبل از خروج امریکا را قابل قبول و ارزشمند می‌دانست؛ نتایجی که بعد از آن به کلی از بین رفت.

بر این اساس، اگرچه طرفداران برج‌ام ابتدا توانستند روایت موفقیت را با تأکید بر رفع سایه جنگ و لغو قطعنامه‌های تحریمی فصل هفتمی شورای امنیت تولید کنند و بر اساس آن، برج‌ام را در مقام مقایسه با ملی‌شدن صنعت نفت قرار دهند، اما به تدریج و به خصوص بعد از خروج امریکا از برج‌ام، مخالفان برج‌ام قدرت اقناعی بیشتری پیدا کردند و بر این اساس، روایت شکست برج‌ام را برساختند که ضمن برجسته‌سازی بدعهدی‌های کشورهای غربی از جمله عدم لغو واقعی تحریم‌ها، برج‌ام را همانند قرارداد ترکمانچای مورد نکوهش قرار می‌داد. روایت شکست در شرایطی به روایت مسلط در سپهر سیاسی ایران تبدیل شد که برخی طرفداران روایت میانه که دستاوردهای برج‌ام را ناکافی می‌دانستند، بعد از خروج

امریکا از برجام با روایت شکست همراه شدند.

آشکار است که تحول روایی و منازعات میان روایت‌های متکثر و رقیب در حوزه سیاست خارجی، تحت تأثیر برخی عوامل بیرونی قرار می‌گیرند. به عنوان نمونه، با خروج دولت امریکا از برجام، قدرت اقتناعی روایت شکست نیز افزایش یافت. در واقع روایت شکست توانست با استفاده از استدلال قیاسی یعنی مشابهت‌سازی برجام با سایر تعاملات بی‌سرانجام ایران با امریکا، مطابق با طرح‌واره شناختی خود یعنی «استمرار بدعهدی امریکا»، بهترین گزینه را عدم اعتماد به این کشور معرفی نماید. این قیاس در متقاعد کردن طرفداران روایت میانه مبنی بر نقض عهد امریکا و لزوم اخذ تضمین‌های قوی در مذاکرات احیای برجام موثر بود. عامل دیگر برای تسلط روایت شکست این است که اساساً مذاکرات برجام در بستر ابرگفتمان نفی مذاکره با ایالات متحده و غرب شروع شد.

در واقع سایه «گفتمان نفی» بر نحوه مذاکرات و پروتکل دیپلماتیک حاکم بود و مذاکرات را به مسائل فنی محدود نمود. این در حالی بود که ماهیت سیاسی مسائل فنی ایجاب می‌کرد که دستورکار مذاکرات طیف وسیعی از موضوعات مورد اختلاف را شامل شود. امریکایی‌ها انتظار داشتند که برجام فصل جدیدی از روابط میان واشنگتن و تهران را رقم بزند اما با بدعهدی امریکا و همچنین عدم تمایل ایران برای تعامل در مورد سایر پرونده‌ها، برداشت امریکایی‌ها این بود که توافق یکسره به نفع تهران است و ایران حاضر نیست که در مورد سایر پرونده‌های اختلافی به گفت‌وگو بنشیند. در نتیجه با خروج ترامپ از توافق هسته‌ای، روایت برجام به عنوان «خسارت محض» به طور کامل تسلط یافت و مذاکرات احیای برجام با دولت بایدن نیز بی‌سرانجام ماند. این واقعیت نشان می‌دهد که چگونه ابرگفتمان عدم اعتماد به امریکا، می‌تواند سرنوشت روایت‌های موفقیت و شکست ابتکارات سیاست خارجی ایران را تحت تأثیر قرار دهد؛ موضوعی که می‌توان آن را در پژوهش دیگری بررسی کرد.

منابع

- آملی لاریجانی، صادق (۱۳۹۴)، «نتیجه برجام ارزشمند بود»، خبرآنلاین، ۲۸ دی، کد ۵۰۷۴۲. قابل دسترسی در: <https://www.khabaronline.ir/news/500742>
- انتخاب (۱۳۹۷)، «اطلاعیه دولت در واکنش به بیانیه منتسب به آیت الله جنتی»، ۲۴ اردیبهشت، کد ۴۰۸۱۹۵. قابل دسترسی در: <https://www.entekhab.ir/fa/news/408195>
- باهنر، محمد رضا (۱۳۹۴)، «باهنر: ارائه لایحه برجام به مجلس منافع ملی را تامین نمی‌کند»، ایسنا، ۹ شهریور، کد ۹۴۰۶۰۹۰۵۳۵۶. قابل دسترسی در: <https://www.isna.ir/news/94060905356>
- بهاروند، محسن و رضا زبیب (۱۳۹۵)، «جستاری در منطق و فرامتن برجام»، روزنامه اعتماد، ۱۲ مرداد، شماره ۳۵۸۹. قابل دسترسی در: <https://www.etemadnewspaper.ir/fa/main/detail/50378>
- پزشکیان، مسعود (۱۳۹۴)، «برجام ترکمانچای نیست، فتح الفتوح است ۲۶ آبان، قابل در دسترس در: <https://www.irna.ir/news/81841917>
- تابناک (۱۳۹۴)، «نامه ۱۷ نماینده مجلس به علی لاریجانی»، ۱۸ مهر، کد ۵۳۸۰۸۱. قابل دسترسی در:

- [/https://www.tabnak.ir/fa/news/538081](https://www.tabnak.ir/fa/news/538081)
- تابناک (۱۳۹۹)، «فریاد مرگ بر دروغگو در پارلمان / ظریف: توهین‌ها را به جان می‌خرم»، ۱۵ تیر، کد ۹۸۸۵۹۰. قابل دسترسی در: [/https://www.tabnak.ir/fa/news/988590](https://www.tabnak.ir/fa/news/988590)
  - تسنیم (۱۳۹۹)، «امضای کری تضمین است»؛ تیتیری که سمبل ساده‌انگاری در سیاست خارجی شد»، ۱ دی. قابل دسترسی در: [/https://www.tasnimnews.com/fa/news/1399/10/01/2415385](https://www.tasnimnews.com/fa/news/1399/10/01/2415385)
  - توکلی، احمد (۱۳۹۴)، «روایت احمد توکلی از سهل‌انگاری و بی‌توجهی ظریف در منافع ملی»، بلاغ مازندران، ۲۵ آبان، کد ۱۵۰۵۶۹. قابل دسترسی در: [/https://www.bloghnews.com/news/150569](https://www.bloghnews.com/news/150569)
  - جعفری، محمد علی (۱۳۹۲) «موشک‌های سپاه به اسرائیل می‌رسد / حرف‌های ظریف درباره مسائل نظامی درست نیست / مذاکرات امتیازات حداکثری دادیم و حداقلی گرفتیم»، مشرق، ۱۹ آذر، قابل دسترسی در: [/https://www.mashreghnews.ir/news/269982](https://www.mashreghnews.ir/news/269982)
  - جلیلی، سعید (۱۳۹۳)، «توافق‌نامه ژنو قرارداد ضعیفی است»، ۸ آذر، کد ۶۱۷۳۹. قابل دسترسی در: <https://www.baharnews.ir/news/61739>
  - جلیلی، سعید (۱۳۹۴ الف)، «ما در برجام از صد درصد حقوق مسلم خود محروم شده‌ایم» روزنامه کیهان، ۱۷ شهریور، شماره ۲۱۱۵۲. قابل دسترسی در: https://kayhan.ir/files/fa/publication/pag-es/1394/6/16/523_6190.pdf
  - جلیلی، سعید (۱۳۹۴ ب)، «برجام نباید به اهرم فشار دشمن علیه ایران تبدیل شود»، روزنامه کیهان، ۲۸ آبان، شماره ۲۱۲۱۲. قابل دسترسی در: <https://www.magiran.com/article/3267358>
  - جلیلی، سعید (۱۳۹۵)، «جلیلی: برجام ۲ و ۳ برای پایان قدرت ایران است»، تابناک، ۸ خرداد. کد ۵۹۲۹۵۱. قابل دسترسی در: [/https://www.tabnak.ir/fa/news/592951](https://www.tabnak.ir/fa/news/592951)
  - حاجی‌پور ساردویی، مرضیه و همکاران (۱۳۹۷)، «بازنمایی موفقیت یا شکست قرارداد هسته‌ای ایران در رسانه‌های امریکایی و انگلیسی؛ تحلیل روایتی»، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال سیزدهم پاییز ۱۳۹۷ شماره ۴ (پیاپی ۵۲)
  - حاجی‌زاده، امیرعلی (۱۳۹۶)، «سردار حاجی‌زاده: اینکه برخی می‌گویند برجام سایه جنگ را از سر ملت دور کرد دروغ است»، رجا نیوز، ۷ اردیبهشت، کد ۲۶۹۹۸۱. قابل دسترسی در: <https://www.rajanews.com/news/269981>
  - حداد عادل، غلامعلی (۱۴۰۱) گفتگو با تلویزیون اینترنتی دانشگاه تهران، ۱۴ اسفند، قابل دسترسی در: [/https://www.hamshahrionline.ir/news/746426](https://www.hamshahrionline.ir/news/746426)
  - حسینی، سید مرتضی (۱۳۹۴)، «دبیر کمیسیون فرهنگی مجلس: برجام، ترکمن چای دیگر است»، رسالت، ۲۰ مهر، شماره ۸۴۹۹. قابل دسترسی در: <https://www.magiran.com/article/3244079>
  - حسینیان، روح‌الله (۱۳۹۴)، «حسینیان: به ظریف گفتم در صورت حمله امریکا به ایران، مردم تو را دستگیر می‌کنند»، دنیای اقتصاد، ۲۱ مهرماه. کد ۲۹۴۵۱۰۱. قابل دسترسی در: <https://donya-e-eqte-sad.com>
  - حقیقت‌پور، منصور (۱۳۹۸)، «گام چهارم ایران روز تشیع جنازه برجام است»، پایگاه خبری خرداد،

- ۸ مرداد، کد ۳۱۸۳۰۱. قابل دسترسی در: [/https://www.khordad.news/fa/news/318301](https://www.khordad.news/fa/news/318301)
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲)، «دستیابی به آنچه مرقوم داشته‌اید در خور تقدیر و تشکر از هیئت مذاکرات هسته ای است»، پایگاه اطلاع رسانی دولت، ۳ آذر، کد ۲۳۲۸۲۲. قابل دسترسی در: <https://dolat.ir/detail/232822>
  - خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴)، «رهبر معظم انقلاب با این جملات از مذاکرات هسته ای حمایت کردند»، خبرآنلاین، ۱۶ شهریور، کد. قابل دسترسی در: [/https://www.khabaronline.ir/news/454627](https://www.khabaronline.ir/news/454627)
  - خنیفر، حسین و مسلمی، ناهید (۱۴۰۱) اصول و مبانی روش های پژوهش کیفی: رویکردی نو و کاربردی، تهران: نگاه دانش. دسترسی در: [/https://www.tasnimnews.com/fa/news/1394/01/18/703350](https://www.tasnimnews.com/fa/news/1394/01/18/703350)
  - دنیای اقتصاد (۱۳۹۷)، «مواضع متناقض قالیباف درباره برجام»، ۲۱ بهمن، شماره ۳۴۹۵۲۷۳. قابل دسترسی در: [/https://donya-e-eqtasad.com](https://donya-e-eqtasad.com)
  - دهقانی فیروزآبادی، سید جلال (۱۳۹۵)، گفتمان‌های هسته‌ای در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
  - ذبیحی، رضا (۱۴۰۰)، جامعه‌شناسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در چارچوب برنامه و دیپلماسی هسته‌ای، تهران: مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی
  - رسایی، حمید (۱۳۹۵)، «مناظره زیبا کلام و رسایی درباره فرجام دولت پس از برجام»، ایسنا، ۶ اردیبهشت، کد خبر ۹۵۰۲۰۶۰۳۳۶۱. قابل دسترسی در: [/https://www.isna.ir/news/95020603361](https://www.isna.ir/news/95020603361)
  - رضایی، حسن (۱۳۹۴)، «انتخاب خطرناک دولت بین جوانمرگ شدن و افشای اسرار نظامی»، خبرگزاری دانشجو، ۱۰ مرداد، کد ۴۲۹۲۰۶. قابل دسترسی در: [/https://snn.ir/fa/news/429206](https://snn.ir/fa/news/429206)
  - روحانی، حسن (۱۳۹۲)، «امریکا کدخدا است با امریکا ببندیم راحت‌تریم»، خبرگزاری مهر، ۲۳ اردیبهشت. قابل دسترسی در: [/https://www.mehrnews.com/news/2054218](https://www.mehrnews.com/news/2054218)
  - روحانی، حسن (۱۳۹۴ الف) «برجام مثل آفتاب تابان است»، خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، ۱۷ اسفند، قابل دسترس در: [/https://www.irna.ir/news/81993597](https://www.irna.ir/news/81993597)
  - روحانی، حسن (۱۳۹۴ ب)، «سخنرانی روحانی در جمع مردم اسلامشهر»، خبرآنلاین، ۱۵ مرداد. کد خبر ۴۴۳۸۷۳. قابل دسترسی در: [/https://www.khabaronline.ir/news/443873](https://www.khabaronline.ir/news/443873)
  - روحانی، حسن (۱۳۹۴ ج)، «رییس جمهوری در گفت و گوی تلویزیونی با مردم»، پایگاه اطلاع رسانی ریاست جمهوری، ۱۱ مرداد، کد ۸۸۵۲۵. قابل دسترسی در: <https://www.president.ir/fa/88525>
  - روحانی، حسن (۱۳۹۴ د)، «روحانی در نشست خبری دستاوردهای برجام را تشریح کرد»، فرارو، ۲۷ دی، کد ۲۵۹۲۰۰. قابل دسترسی در: <https://fararu.com/fa/news/259200>
  - روحانی، حسن (۱۳۹۵ الف)، «رییس جمهوری در ضیافت افطار با دست اندرکاران برجام»، ۱۲ تیرماه، شناسه خبر: ۹۴۱۶۷. قابل دسترسی در: <https://www.president.ir/fa/94167>
  - روحانی، حسن (۱۳۹۵ ب)، «روحانی: توانستیم دیوارهای تحریم را فرو بریزیم»، افکار نیوز، ۲ شهریور، کد ۵۴۳۹۴۸. قابل دسترسی در: [/https://www.afkarnews.com](https://www.afkarnews.com)

- روزنامه جوان (۱۳۹۴)، «برجام پروژه سیاسی نه ملی»، ۱۶ شهریور، شماره ۴۶۲۰. قابل دسترسی در:
https://www.javanonline.ir/files/fa/publication/pages/1394/6/15/1277_20578.pdf
- روزنامه کیهان (۱۳۹۵)، «فاجعه برجام نتیجه غفلت از هشدارهای رهبری است»، ۱۷ آذر، شماره ۲۱۵۰۵. قابل دسترسی در:
<https://www.magiran.com/article/3476526>
- زیباکلام، صادق (۱۳۹۴)، «برجام و تندروهای مجلس»، روزنامه شرق، ۱۹ مهر، شماره ۲۴۱۹
- زیباکلام، صادق (۱۳۹۵)، «مناظره زیبا کلام و رسایی درباره فرجام دولت پس از برجام»، ایسنا، ۶ اردیبهشت، کدخبر ۹۵۰۲۰۶۰۳۳۶۱. قابل دسترسی در:
<https://www.isna.ir/news/95020603361>
- زیباکلام، صادق و رسایی، حمید (۱۳۹۵)، «مناظره زیبا کلام و رسایی درباره فرجام دولت پس از برجام»، ایسنا، ۶ اردیبهشت، کدخبر ۹۵۰۲۰۶۰۳۳۶۱. قابل دسترسی در:
<https://www.isna.ir/news/95020603361>
- شریعتمداری، حسین (۱۳۹۹)، «حمله حسین شریعتمداری به ظریف»، انتخاب، ۱۶ تیر، کد ۵۵۹۹۳۴. قابل دسترسی در:
<https://www.entekhab.ir/fa/news/559934>
- شیخ، مهدی (۱۳۹۸)، «نماینده مجلس: ظریف در دیپلماسی بین‌المللی یک الگوست»، ایرنا، ۱۰ بهمن، کد ۸۳۶۵۰۷۷۰۷۷. قابل دسترسی در:
<https://www.irna.ir/news/83650770>
- صالحی، علی اکبر (۱۳۹۵)، «صالحی: برجام فتح الفتوح نیست، اما قطعا ترکمانچای هم نیست»، پایگاه اطلاع رسانی دولت، ۱۸ اسفند، کد ۲۹۰۸۲۵. قابل دسترسی در:
<https://dolat.ir/detail/290825>
- صدر، محمد (۱۳۹۷)، «برخی مخالفان داخلی برجام ممکن است نفوذی باشند»، پایگاه خبری-تحلیلی خرداد، ۲۱ آذر، کد ۳۰۰۹۹۸. قابل دسترسی در:
<https://www.khordad.news/fa/news/300998>
- طلاجوران، محمد رضا (۱۳۹۸) «سناریوی لیبی: نقشه راه غرب برای ایران»، خبرگزاری صدا و سیما، ۲ مرداد، قابل دسترس در:
<https://www.iribnews.ir/fa/news/2483059>
- ظریف، محمد جواد (۱۳۹۵) «برجام یک ضرورت تاریخی در شرایط ویژه کشور بود»، خبرگزاری ایسنا، ۱۸ اردیبهشت، قابل دسترس در:
<https://www.isna.ir/news/95021810333>
- ظریف، محمد جواد (۱۳۹۷)، «ظریف: به شما اطمینان می‌دهم امریکا نمی‌تواند از برجام خارج شود!»، خبرگزاری فارس، ۲ بهمن. قابل دسترسی در:
<https://www.farsnews.ir/media/13971101001046>
- ظریف، محمد جواد (۱۳۹۹)، «ظریف: دعوای داخلی مانع استفاده بهینه از برجام شد»، سایت خبری الف، ۱۸ اسفند. قابل دسترسی در:
<https://www.alef.ir/news/3991218024.html>
- عسگرخانی، ابومحمد (۱۳۹۶)، «هدف برجام خلع سلاح ابدی ایران است»، موج رسا، ۲۵ مهر، کد ۴۱۹۴. قابل دسترسی در:
<http://www.mojerasa.ir/khabar/4194>
- فواد ایزدی (۱۳۹۵)، «گفتگوی رجانوز با دکتر فواد ایزدی (یکسال پس از تجربه برجام ۱)»، رجا نیوز، ۲۱ تیر، کد ۲۴۷۰۲۹. قابل دسترسی در:
<https://www.rajanews.com/news/247029>
- قالیباف، محمد باقر (۱۳۹۵)، «مذاکره با دشمن نیز به نوعی مبارزه است»، تسنیم، ۵ مهر. قابل دسترسی در:
<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1395/07/05/1196867>

- قالیباف، محمد باقر (۱۳۹۶)، «قالیباف: برجام یک سند ملی است»، ۲۴ اردیبهشت، تابناک، کد ۶۹۴۱۵۶. قابل دسترسی در: [/https://www.tabnak.ir/fa/news/694156](https://www.tabnak.ir/fa/news/694156)
- کوچک‌زاده، مهدی (۱۳۹۴)، «کوچک‌زاده در مجلس ایران ظریف را خائن نامید»، تی. آر. تی فارسی، ۳ خرداد. قابل دسترسی در: <https://www.trt.net.tr>
- مجلس خبرگان رهبری (۱۳۹۷)، «بیانیه مجلس خبرگان: روحانی به خاطر خسارت‌های وارده در برجام و عدم رعایت خطوط قرمز، باید از مردم عذرخواهی کند»، انتخاب، ۲۳ اردیبهشت، کد ۴۰۸۱۰۲. قابل دسترسی در: [/https://www.entekhab.ir/fa/news/408102](https://www.entekhab.ir/fa/news/408102)
- مرعشی، سید حسین (۱۳۹۶)، «برجام در دولت روحانی مهمتر از ملی شدن صنعت نفت در زمان مصدق بود»، ایسنا، ۲۳ اردیبهشت، کد ۲۶۲۰۵. قابل دسترسی در: <https://www.isna.ir/news/arda-bil-26205>
- مرکز بررسی استراتژیک ریاست جمهوری (۱۳۹۴)، «کنفرانس خبری به مناسبت آغاز اجرای برجام»، ۲۷ دی، کد ۱۰۹۸۷. قابل دسترسی در: [/https://css.ir/fa/content/92062](https://css.ir/fa/content/92062)
- مشیرزاده، حمیرا (۱۳۹۷)، مبانی نظری تبیین و تحلیل سیاست خارجی، چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت
- ملکی، صادق (۱۳۹۵)، «برجام آغاز بازگشت ایران به جامعه جهانی است»، دیپلماسی ایرانی، ۱۸ فروردین، کد ۱۹۵۷۵۰۴. قابل دسترسی در: <http://irdiplomacy.ir/fa/news/1957504>
- میرزاده، حمید (۱۳۹۴)، «میرزاده: کار ظریف در امتداد کار امیرکبیر و مصدق بود»، خبرآنلاین، ۱۸ فروردین، کد ۷۰۳۳۵۰. قابل دسترسی در: <https://khabaronline.ir/x5tR6/>
- نتانیا هو، بنیامین (۱۳۹۲)، «نتانیا هو: توافق هسته‌ای با ایران یک اشتباه تاریخی است»، ۱۶ آبان، ایرنا، کد ۸۰۸۹۵۴۹۶. قابل دسترسی در: [/https://www.irna.ir/news/80895496](https://www.irna.ir/news/80895496)
- نهایوندیان، محمد (۱۳۹۲)، «نهایوندیان: مخالفان رفع تحریم، دلالتان تحریم هستند»، ایسنا، ۱۷ مهر، قابل دسترسی در: [/https://www.isna.ir/news/92071711094](https://www.isna.ir/news/92071711094)

References

- Amoli Larijani, Sadegh (2016). The outcome of JCPOA was valuable. Khabar Online, January 18. Available at: <https://www.khabaronline.ir/news/500742/> [In Persian]
- Baharvand, Mohsen and Zabib, Reza (2016). An inquiry into the logic and metatext of JCPOA. Etemad Newspaper, August 2, No. 3589. Available at: <https://www.etemadnewspaper.ir/fa/main/detail/50378/> [In Persian]
- Bahonar, Mohammad Reza (2015). Bahonar: Submitting the JCPOA bill to parliament does not secure national interests. ISNA, August 31. Available at: <https://www.isna.ir/news/94060905356/> [In Persian]
- Baldwin, David A (2000), "Success and Failure in Foreign Policy", *Annual Review of Political Science*, Vol. 3:167-182. At:<https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.3.1.167>
- Banai, Hussein; Byrne, Malcolm; Tirman, John (2022): *Republics of myth. National narratives and the US-Iran conflict*. Baltimore Maryland: Johns Hopkins University Press.
- Bose, Purnima (2020): *Intervention narratives. Afghanistan, the United States, and the*

- Global War on Terror*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Dehghani Firouzabadi, Seyed Jalal (2016). Nuclear discourses in the foreign policy of the Islamic Republic of Iran. Tehran: Institute for Strategic Studies. [In Persian]
  - Entekhab (2018). Government statement in response to the statement attributed to Ayatollah Jannati. May 14. Available at: <https://www.entekhab.ir/fa/news/408195/> [In Persian]
  - Gang, He (2022), "The Application of Narrative Research in International Relations, Advances in Social Science, Education and Humanities Research, , *3rd International Conference on Language, Art and Cultural Exchange*, volume 673
  - Haddad Adel, Gholamali (2023). Interview with University of Tehran Internet TV, March 5. Available at: <https://www.hamshahrionline.ir/news/746426/> [In Persian]
  - Haghghatpour, Mansour (2019). Iran's fourth step is the day of JCPOA's funeral. Khordad News, July 30. Available at: <https://www.khordad.news/fa/news/318301/> [In Persian]
  - Hagström, Linus; Gustafsson, Karl (2019): Narrative power. How storytelling shapes East Asian international politics. In Cambridge Review of International Affairs 32 (4), pp. 387–406. DOI: 10.1080/09557571.2019.1623498.
  - Hajipour Sardouei, Marzieh et al. (2018). Representing the success or failure of Iran's nuclear deal in American and British media; A narrative analysis. Political Science Research, 13(4), 52. [In Persian]
  - Hajizadeh, Amir Ali (2017). Commander Hajizadeh: It's a lie that some say JCPOA removed the shadow of war from the nation. Raja News, April 27. Available at: <https://www.rajanews.com/news/269981/> [In Persian]
  - Hosseini, Seyed Morteza (2015). Secretary of Parliament's Cultural Commission: JCPOA is another Turkmenchay. Resalat, October 12, No. 8499. Available at: <https://www.magiran.com/article/3244079> [In Persian]
  - Hosseinian, Rouhollah (2015). Hosseinian: I told Zarif that if America attacks Iran, people will arrest you. Donya-e-Eqtasad, October 13. Available at: <https://donya-e-eqtasad.com/> [In Persian]
  - Hülsse R (2009) The catwalk power: Germany's new foreign image policy. *Journal of International Relations and Development*, 12(3): 293–316.
  - Izadi, Fouad (2016). Raja News interview with Dr. Fouad Izadi (One year after JCPOA experience/1). Raja News, July 11. Available at: <https://www.rajanews.com/news/247029> [In Persian]
  - Jafari, Mohammad Ali (2013). IRGC missiles can reach Israel / Zarif's statements about military issues are not correct / We gave maximum concessions and received minimum in negotiations. Mashregh, December 10. Available at: <https://www.mashreghnews.ir/news/269982/> [In Persian]
  - Jalili, Saeed (2014). The Geneva agreement is a weak agreement. November 29. Available at: <https://www.baharnews.ir/news/61739> [In Persian]
  - Jalili, Saeed (2015a). We have been deprived of 100% of our inalienable rights in JCPOA. Kayhan Newspaper, September 8, No. 21152. Available at: https://kayhan.ir/files/fa/publication/pages/1394/6/16/523_6190.pdf [In Persian]
  - Jalili, Saeed (2015b). JCPOA should not become an enemy's pressure lever against Iran. Kayhan Newspaper, November 19, No. 21212. Available at: <https://www.magiran.com/article/3267358> [In Persian]
  - Jalili, Saeed (2016). Jalili: JCPOA 2 and 3 are for ending Iran's power. Tabnak, May 28.

- Available at: <https://www.tabnak.ir/fa/news/592951/> [In Persian]
- Khamenei, Seyed Ali (2013). Achieving what you have written is worthy of appreciation and thanks to the nuclear negotiating team. Government Information Base, November 24. Available at: <https://dolat.ir/detail/232822> [In Persian]
  - Khamenei, Seyed Ali (2015). The Supreme Leader supported nuclear negotiations with these statements. Khabar Online, September 7. Available at: <https://www.khabaronline.ir/news/454627/> [In Persian]
  - Khanifar, Hossein and Moslemi, Nahid (2022). Principles and foundations of qualitative research methods: A new and applied approach. Tehran: Negah Danesh. [In Persian]
  - Klotz, Audie; Lynch, Cecelia (2007): Strategies for research in constructivist international relations. New York: M.E.Sharpe.
  - Kratochwil, Friedrich V. (2021): *After theory, before big data. Thinking about praxis, politics and international affairs*. Abingdon Oxon, New York NY: Routledge (Innovations in international affairs).
  - Marashi, Seyed Hossein (2017). JCPOA in Rouhani's government was more important than the nationalization of the oil industry during Mossadegh's time. ISNA, May 13. Available at: <https://www.isna.ir/news/ardabil-26205/> [In Persian]
  - Mashregh News (2020). "Kerry's signature is a guarantee"; A headline that became a symbol of naivety in foreign policy. December 21. Available at: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1399/10/01/2415385/> [In Persian]
  - Moshirzadeh, Homeira (2018). Theoretical foundations of foreign policy explanation and analysis (2nd ed.). Tehran: SAMT Publications. [In Persian]
  - Netanyahu, Benjamin (2013). Netanyahu: The nuclear deal with Iran is a historic mistake. IRNA, November 7. Available at: <https://www.irna.ir/news/80895496/> [In Persian]
  - Oppermann, Kai and Alexander Spencer (2018) 'Narrating success and failure: Congressional debates on the 'Iran nuclear deal'', European Journal of International Relations, Vol. 24, Issue. 2.
  - Pezeshkian, Masoud (2015). JCPOA is not Turkmenchay, it is the greatest victory. November 17. Available at: <https://www.irna.ir/news/81841917/> [In Persian]
  - Qalibaf, Mohammad Baqer (2016). Negotiating with the enemy is also a kind of struggle. Tasnim, September 26. Available at: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1395/07/05/1196867/> [In Persian]
  - Qalibaf, Mohammad Baqer (2017). Qalibaf: JCPOA is a national document. Tabnak, May 14. Available at: <https://www.tabnak.ir/fa/news/694156/> [In Persian]
  - Rasaei, Hamid (2016). Debate between Zibakalam and Rasaei about the fate of the government after JCPOA. ISNA, April 25. Available at: <https://www.isna.ir/news/95020603361/> [In Persian]
  - Rezaei, Hassan (2015). The government's dangerous choice between premature death and disclosure of military secrets. Student News Agency, August 1. Available at: <https://snn.ir/fa/news/429206/> [In Persian]
  - Rouhani, Hassan (2013). America is the village chief, if we make a deal with America, we'll be more comfortable. Mehr News Agency, May 13. Available at: <https://www.mehrnews.com/news/2054218/> [In Persian]
  - Rouhani, Hassan (2015a). JCPOA is like a shining sun. Islamic Republic News Agency, March 7. Available at: <https://www.irna.ir/news/81993597/> [In Persian]

- Rouhani, Hassan (2015b). Rouhani's speech among the people of Islamshahr. Khabar Online, August 6. Available at: <https://www.khabaronline.ir/news/443873/> [In Persian]
- Rouhani, Hassan (2015c). The President in a television interview with the people. Presidential Information Base, August 2. Available at: <https://www.president.ir/fa/88525> [In Persian]
- Rouhani, Hassan (2015d). Rouhani explained the achievements of JCPOA in a press conference. Fararu, January 17. Available at: <https://fararu.com/fa/news/259200> [In Persian]
- Rouhani, Hassan (2016a). The President at the Iftar feast with JCPOA officials. July 2. Available at: <https://www.president.ir/fa/94167> [In Persian]
- Rouhani, Hassan (2016b). Rouhani: We were able to bring down the walls of sanctions. Afkar News, August 23. Available at: <https://www.afkarnews.com/> [In Persian]
- Sadr, Mohammad (2018). Some domestic opponents of JCPOA may be infiltrators. Khoradad News-Analysis Base, December 12. Available at: <https://www.khoradad.news/fa/news/300998> [In Persian]
- Sadriu, Behar (2021): Narratives in International Studies Research. In Behar Sadriu (Ed.): *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*: Oxford University Press.
- Salehi, Ali Akbar (2017). Salehi: JCPOA is not the greatest victory, but it is certainly not Turkmenchay either. Government Information Base, March 8. Available at: <https://dolat.ir/detail/290825> [In Persian]
- Shariatmadari, Hossein (2020). Hossein Shariatmadari's attack on Zarif. Entekhab, July 6. Available at: <https://www.entekhab.ir/fa/news/559934> [In Persian]
- Sheikh, Mehdi (2020). MP: Zarif is a model in international diplomacy. IRNA, January 30. Available at: <https://www.irna.ir/news/83650770/> [In Persian]
- Spencer, A (2016), *Romantic Narratives in International Politics: Pirates, Rebels and Mercenaries*. Manchester: Manchester University Press.
- Steele, Brent J.; Gould, Harry D.; Kessler, Oliver (Eds.) (2020): *Tactical constructivism, method, and international relations*. London, New York NY: Routledge Taylor & Francis Group (The new international relations).
- Suganami, Hidemi (2008): Narrative Explanation and International Relations. Back to Basics. In *Millennium - Journal of International Studies* 37 (2), pp. 327-356. DOI: 10.1177/0305829808097643.
- Tabnak (2015). Letter from 17 MPs to Ali Larijani. October 10. Available at: <https://www.tabnak.ir/fa/news/538081/> [In Persian]
- Tabnak (2020). Cry of "Death to the liar" in parliament / Zarif: I accept the insults. July 5. Available at: <https://www.tabnak.ir/fa/news/988590/> [In Persian]
- Tavakoli, Ahmad (2015). Ahmad Tavakoli's account of Zarif's negligence and disregard for national interests. Balagh Mazandaran, November 16. Available at: <https://www.blogh-news.com/news/150569/> [In Persian]
- The Assembly of Experts (2018). Statement of the Assembly of Experts: Rouhani should apologize to the people for the damages caused by JCPOA and not observing the red lines. Entekhab, May 13. Available at: <https://www.entekhab.ir/fa/news/408102/> [In Persian]
- The Strategic Studies Center of the Presidency (2015). Press conference on the occasion of the start of JCPOA implementation. January 17. Available at: <https://css.ir/fa/content/92062/> [In Persian]
- Vuorelma, Johanna (2018): Trust as narrative: representing Turkey in Western foreign policy analysis. In Hiski Haukkala, Carina van de Wetering, Johanna Vuorelma (Eds.): *Trust*

- in international relations. Rationalist, constructivist, and psychological approaches*. 1st. London: Routledge, pp. 37–56.
- World Economy (2018). Qalibaf's contradictory positions on JCPOA. February 10, No. 3495273. Available at: <https://donya-e-eqtesad.com/> [In Persian]
  - Zabihi, Reza (2021). Sociology of foreign policy of the Islamic Republic of Iran in the framework of nuclear program and diplomacy. Tehran: Center for Political and International Studies. [In Persian]
  - Zarif, Mohammad Javad (2016). JCPOA was a historical necessity in the country's special circumstances. ISNA, May 7. Available at: <https://www.isna.ir/news/95021810333/> [In Persian]
  - Zarif, Mohammad Javad (2019). Zarif: I assure you that America cannot withdraw from JCPOA! Fars News Agency, January 22. Available at: <https://www.farsnews.ir/media/13971101001046/> [In Persian]
  - Zarif, Mohammad Javad (2021). Zarif: Internal disputes prevented optimal use of JCPOA. Alef News Site, March 8. Available at: <https://www.alef.ir/news/3991218024.html> [In Persian]
  - Zibakalam, Sadegh (2015). JCPOA and hardliners in parliament. Shargh Newspaper, October 11, No. 2419. [In Persian]
  - Zibakalam, Sadegh and Rasaei, Hamid (2016). Debate between Zibakalam and Rasaei about the fate of the government after JCPOA. ISNA, April 25. Available at: <https://www.isna.ir/news/95020603361/> [In Persian]